

τὴν τῆς ἀναγγυρίας παραγραφὴν δεῖξαι ὅπως τὸν δανειστὴν, ὅτι χρεωστῆται, ἐνθα ἅμα τῇ περαιώσει τῆς διετίας τῶ νόμῳ κατέχεται ὁ χρεώστης; *Λύσις.* Θέξ, ὅτι τοῦ χρεωστοῦ εἰσὼ τῆς διετίας ἀρρομένου τὸ χρεὸς οὐκ ἠδυνήθη ὁ δανειστής δεῖξαι ἐντὸς αὐτῶν τῶν διετίας χρόνον. καὶ λοιπὸν ἵνα μὴ ἀπολόγη τὰ ἐναντιῶν, ὡς προείπον, δέχεται αὐτὸν ὁ νόμος καὶ μετὰ ταῦτα δεικνύει. *Ἐρωτήσις.* Ἀρα ἐὰν ὁ χρεώστης μετὰ τὴν διετίαν εἴπῃ, ὅτι ἐγὼ δεικνύω ὡς οὐδὲν μοι ἀπηρυσμήθη, δεκτέος ἐστίν; *Λύσις.* Καὶ πάντῃ δέχεται αὐτὸν ὁ νόμος, ἐὰν μὲντοιγε ὁ χρεώστης οὐκ ἀπέδειξεν, ἐπειδὴ, ὡς ἔφαμεν ἐν τῇ γ'. διατάξει τοῦ παρόντος τίτλου, ὁ δανειστής βαρεῖται τῇ ἀποδείξει τῆς καταβολῆς, καὶ κεκαυόσται, τὰ ὑπὲρ τίνος εἰσενεχθέντα μὴ βλάπτειν αὐτόν. *Ἐρωτήσις.* Τί γὰρ, ἐὰν μὴ δεῖξῃ ὁ δανειστής ἀπαρίθμησιν, οὐκ ἐλευθεροῦνται ὁ χρεώστης, ἵνα μηδὲ οὕτως δεηθῶμεν εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸς ἀποδείκνυσαι μὴδὲν δεῖξασθαι; *Λύσις.* Ναὶ μὴν τὸ ἀληθὲς ἐλευθεροῦται ὁ χρεώστης μὴ δεικνύσας τὸν δανειστοῦ, ἀλλ' εἰ ἐντὸς μὲντοιγε τῆς διετίας διεμαρτυράτο· ἐπειδὴ εἰσὼ χρόνον τῆς διετίας διεμαρτυρομένου τοῦ χρεώστου ἀναγκάζεται, ὡς ἔφαρ, δεῖξαι ὁ δανειστής ἀπαρίθμησιν. μετὰ γὰρ τὰ δύο ἔτη οὐ βαρεῖται ὁ δανειστής ἀποδείξει, μὴ διεμαρτυρομένου δὴθεν ἐν αὐτῷ τοῦ χρεώστου, ἀλλὰ λοιπὸν ἀπαιτεῖ τὸν χρεώστην χωρὶς ἀποδείξεως τὰ ἐν τῷ χειρογράφῳ ὑποτεταγμένα· μὴ θέλων γὰρ οὐ δεικνύει μετὰ τὴν διετίαν. αὐτοῦ τοίνυν μετὰ τὰ δύο ἔτη μὴ θέλοντος δεῖξαι, ἢ^{w)} μὴ ἔχοντος μαρτυρίαν, ἀλλ' ἀπαιτοῦντος τὸν χρεώστην ἐκ μόνου τοῦ γραμματείου, ὡς βεβαιωθέντος λοιπὸν ἐκείνου σιωπήσαντος κατὰ τὸν τῆς διετίας καιρὸν, οὐδὲν ἄποπον καὶ τὸν χρεώστην δεῖξασθαι διαβεβαιωμένον ἀποδείξει, ὅτι οὐδὲν χρεωστῆται, κἂν ἀρῆται ὡς προλήπει^{x)} ἀπόχρονος. εἰ γὰρ ὁ νόμος διετίαν^{y)} μόνην δέδωκε τῷ χρεώστῃ, ἵνα μὴ ζημιωθῇ ὁ δανειστής ἀπαρίθμησας δηλοῦσι, ἀλλ' οὐκ οὐδὲν ἀπεικός, καὶ τὸν χρεώστην δεῖξαι μετὰ τὴν διετίαν, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ κατεβλήθη, καὶ μὴ εὐθέως καταδικασθῆναι αὐτὸν διὰ τὸ σιωπήσαι ἐν τοῖς δύο χρόνοις, καὶ ἐκ τούτου ἐρωθῆσαι τὰ ἐν τῷ γραμματείῳ αὐτοῦ. σημείωσα δὲ, ὅτι ταῦτα εἶπον, ἐὰν ὁ δανειστής οὐ θέλει εἰ οὐ δύναται δεῖξαι. ὡς γὰρ ἔγνωσ ἐνταῦθα, ὅτεδῆποτε δυνήθη δεῖξαι ὁ δανειστής τὴν ἀπαρίθμησιν, δέχεται αὐτὸν ὁ νόμος, καὶ ἐὰν λέγῃ ὁ χρεώστης τὸ ἐναντίον δεικνύειν, οὐ πιστεύεται. [Sch. u. III. 354 — 356.]

Τοῦ κυροῦ τοῦ Νικαέως. Καλὲ Θεόδωρε, οὐδ' ὅπως ἐνενόησας τὴν διάταξιν τοιαύτης γὰρ ἐστὶν ἐνόησας. παραδίδοσι διαφορὰν χρεώστου λέγοντος, μὴ ἀριθμηθῆναι αὐτῷ τὸ δανειόν, καὶ τοῦ ὁμολογούντος τὴν ἀρίθμησιν, ἀντεισάγοντος δὲ τὴν καταβολήν. καὶ φησιν, ὅτι ὁ μὲν λέγων μὴ γενέσθαι ἀρίθμησιν, εἰ μὲν ἐντὸς διετίας ἐναχθῇ καὶ προθῆται^{z)} τοῦτο, ἢ καὶ μὴ ἐναχθεὶς διεμαρτυροῦται περὶ τούτου ἐντὸς καὶ πάλιν τοῦ αὐτοῦ χρόνου, οὐκ ἐτι δύναται τὴν ἀναγγυρίαν προβάλλεσθαι. ὁ δὲ χρεώστης ὁ λέγων λαβεῖν νομισμάτα, ἀντιπείθεις δὲ, ὅτι κατέβαλε, κἂν ἐντὸς διετίας ἐναχθῇ, κἂν μετὰ πολλὴν χρόνον τῆς διετίας, καλῶς ἀντεισάγει τὴν καταβολήν, καὶ δεικνύων αὐτὴν ἀπολύεται. ἄλλο γὰρ ἐστὶ λέγειν, δεῖξον, ὅτι ἠρίθμησας, ὡ δανειστή, καὶ ἄλλο τὸ λέγειν, ὅτι κατέβαλον καὶ δεικνύμι τοῦτο. ζῆτει καὶ βιβ. κβ'. τιτ. α'. κεφ. λε'. [Sch. u. III. 356.]

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Παλαιός. ἀλλ' ἐμοὶ τέως αἱ ἐρωτήσεις αὐταί, μᾶλλον δὲ αἱ πρὸς τὰς ἐρωτήσεις λύσεις οὐκ ἀρροκοῦσι. φημὶ γὰρ, ὅτι μετὰ τὴν διετίαν πῶσα βοήθεια καὶ δικαιολογία, ὅσον εἰς ἀναγγυρίαν, ἀποκλείεται τῷ χρεώστῃ. ἀνάγνωθι γὰρ κεφαλ. οδ'. ὅλον, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ α'. νεὴν παραγραφὴν. καὶ πόθεν πιστευόμεν τῷ Θεόδωρῳ ἐρωτῶντι μὲν καὶ λυόντι; μὴ παραπέμπονται δὲ εἰς νόμον τὰς αὐτοῦ λύσεις. [Sch. u. III. 356.]

ογ'.^{a)} Ὁ ἀπο διαλύσεως ἐπερωτηθεὶς παρασχῆν, οὐκ ἀντιτίθῃσι τὴν τῆς ἀναγγυρίας παραγραφὴν.

ὁ ἀπὸ διαλύσεως ἐπερωτηθεὶς] Θεόδωρον. Ἐπερωτηθεὶς^{aa)} δούναί τι ὡς ἀπὸ διαλύσεως οὐκ ἔχει τὴν τῆς ἀναγγυρίας παραγραφὴν, κἂν οὐκ ἐχρεώστησεν, ὁ ἐπερωτηθεὶς δηλοῦσι. ἔγνωσ γὰρ ἐκ τῆς ε'. διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου,

tenetur. Interrogatio. Quid enim necesse est post exceptionem non numeratae pecuniae, ut creditor probet sibi deberi, cum statim, ac biennium exierit, debitor lege teneatur? Solutio. Finge creditorem, cum debitor negaret debitum intra biennium, id non potuisse probare intra biennii tempus. Itaque, ne res sua ei pereat, ut dixi, lex admittit, eum etiam postea probare. Interrogatio. Si debitor post biennium dicat, se probare velle, pecuniam sibi non esse numeratam, num admittendus est? Solutio. Omnino lex eum admittit, si creditor non probaverit, quoniam, ut diximus constit. 3. huius tituli, creditori onus probandae solutionis incumbit, et regulariter definitum est, ea, quae pro aliquo introducta sunt, ei non officere. Interrogatio. Quid si creditor numerationem non probaverit, nonne debitor liberatur, ut neque ita necesse nobis sit dicere, ipsum probare, se nihil accepisse? Solutio. Utique debitor liberatur creditore non probante, si modo intra biennium contestatus sit: quia, si debitor intra biennium contestatus sit, creditor, ut dixi, numerationem probare cogitur. Nam post biennium creditor onus probandi non subit, si scilicet debitor intra illud contestatus non sit, sed citra probationem a debitore petit, quae cautione continentur: nam si nolit, post biennium non probat. Itaque si post biennium probare nolit, aut testato ei denuntiatum non sit, sed debitorem conveniat ex sola cautione, quasi silentio eius per biennium confirmata, absurdum non erit, etiam debitorem admittere volentem probare, se nihil debere, quamvis neget quasi praesumptioni repugnans. Nam si lex solum biennium dedit debitori, ne laedatur creditor, qui scilicet numeravit, non erit incongruum, ut etiam debitor probet post biennium, nihil sibi solutum, et ut non statim condemnetur, quod per biennium tacuerit, ac per hoc ea, quae cautione eius continentur, valeant. Nam ut hoc loco didicisti, quandocumque creditor probare potuerit numerationem, lex eum admittit, et si debitor dicat, se contrarium probare, ei non creditur.

Domini Nicaei. Bone Theodore, nullo modo percipisti constitutionem: nam eius sententia haec est. Tradit differentiam inter debitorem dicentem, pecuniam sibi non esse numeratam, et eum, qui confitetur quidem numerationem, sed solutionem opponit. Et ait, eum, qui dicit, pecuniam non esse numeratam, si quidem intra biennium conveniatur, idque proponat, aut etiam, cum non conveniretur, de eo contestatus sit intra idem tempus, postea non numeratae pecuniae exceptionem obicere non posse. Debitor autem, qui se pecuniam accepisse dicit, solutionem autem opponit, sive intra biennium conveniatur, sive multo post biennium, recte solutionem opponit, et si probaverit eam, absolvitur. Nam aliud est, dicere, proba, creditor, te numerasse, et aliud, solvi, idque proba. Quare et lib. 22. tit. 1. cap. 35.

Atque haec quidem Antiquus. Mihi vero neque interrogationes placent, multo minus autem earum solutiones. Dico enim, post biennium auxilium omne et defensionem, quantum ad exceptionem non numeratae pecuniae, debitori denegari. Lege enim cap. 74. totum, et in eo primam novam adnotationem. Et quomodo fidem adhibebimus Theodoro interroganti et solventi? Non allegant autem ad hanc legem solutiones eius.

LXXIII. Qui transactionis causa promisit¹⁾ se daturum, non opponit²⁾ exceptionem non numeratae pecuniae. L. 11. C. IV. 30.

1) qui transactionis causa promisit] Theodori. Qui se aliquid dare promisit quasi ex transactione, non habet exceptionem non numeratae pecuniae, licet promissor nihil deberet. Didicisti enim ex constit. 5.

w) Lege ἢ pro εἰ, quod habet Fabr. x) Sic legendum. Fabr. προλήπει. y) Lege διετίαν. Fabr. διετίας. z) Lege προσθήσει. Fabr. προσθείσει. a) L. 11. C. IV. 30. totidem verbis legitur in Syn. p. 245. aa) Adde ὁ αὐτὸς ἐπ. ς.

ὅτι ἐπὶ δανείου μόνον ἀρμόζει αὐτῆ ἢ παροῦσα παραγραφὴ· ἄλλως τε εἰρηται ἐν τῷ βιβ. β'. tit. δ'. διατ. β'. καὶ γγ. ἦτοι βιβ. ια'. tit. β'. κεφ. ιθ'. καὶ μ'. ὅτι τὰ ἀπὸ διαλύσεως καταβληθέντα, κἂν ἰνδέβητα ὦσιν, οὐ φεπειτεῖνται. [Sch. x. III. 356. sq.]

Θαλελαίου. Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὡς ἀπὸ δανείου ἐπερωτᾶται κατὰ τὴν ε'. διάταξιν, οὐκ ἀντιτίθησιν ἀναρρησίαν. λοιπὸν δὲ ὡς διαλυσομένους οὐδὲ τὴν ἀρχαίαν αἰτίαν ἀναρρησάμεναι. [Sch. x. III. 357.]

οὐκ ἀντιτίθησι] λέγων, ὅτι ἐπεὶ οὐκ ἔλαβόν τι, οὐδὲ χρεωστῶ τὰ ἀπὸ διαλύσεως. οὐδὲ γὰρ οὐδενὸς προσηγαμένου χρέους ἐπέσειε τις φόβον τινί, ἵνα δῶ αὐτῷ τι, ὡς μέλλον ἴσως αὐτὸν κατηγορεῖν ἐγκληματικῶς. ὡς συκοφαντῆς ὁ τοιοῦτος τιμωρεῖται. [Sch. y. III. 357.]

L. 12.
C. IV. 30.

οδ'. Καὶ μανδάτωρι καὶ ἐγγυητῇ ἀρμόζει ἢ τῆς ἀναρρησίας παραγραφῆ, ὡς περὶ καὶ αὐτῷ τῷ πρωτοτύπῳ. ἐγγυωμένους γὰρ πολλαχοῦ, ὅτι ταῖς αὐταῖς κέχρηται δικαιολογίας ὁ ἐγγυητῆς, αἵ περὶ καὶ ὁ πρωτότυπος· πλὴν τοῦ φύσει μόνον κατεχομένου· τούτου γὰρ ὁ ἐγγυητῆς καὶ φύσει καὶ νόμῳ κατέχεται.

καὶ μανδάτωρι] Θεοδώρου. Καὶ ἐγγυητῇ καὶ μανδάτωρι ἀρμόζει ἢ τῆς ἀναρρησίας παραγραφῆ, ὡς περὶ καὶ αὐτῷ τῷ πρωτοτύπῳ, ἐὰν δηλονοί ἐπὶ δανείῳ, ἢ ἐπὶ προκίμῳ, ἢ ἐπὶ τοῖς χρεωστομένοις τῷ συνηγόρῳ ἐλήφθησαν, ὡς προείπομεν. ἐφ' ἧν γὰρ δίδεται τῷ ἕθῳ ἢ προκειμένη ἀγωγή, ἐπὶ τοῖς καὶ τῷ ἐγγυητῇ καὶ μανδάτωρι αὐτοῦ προσήκει. ἐφαρμύμεν δὲ, ὅτι καὶ τῷ δανειστῇ τοῦ δανείσαντος^{b)} δίδεται, κατὰ τὴν ιε'. διάταξιν τοῦ παρόντος τίτλου, ἦτοι κεφαλ. οε'. τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. z. III. 357.]

Ὅσον ἐνετείαμην σοι δανείσαι Τίτιω, καὶ ὅς^{bb)} ἐχειρογράφησε μὲν πρὸς σε, οὐκ ἠροῦσθῆναι δὲ αὐτῷ παρὰ σοῦ τὰ νομίματα. ἐναγομένος ἐγὼ τῇ μανδᾷ κέχρημαι^{c)} τῆς ἀναρρησίας παραγραφῆ, συνάδει τῷ παρόντι τὸ λβ'. κεφ. τοῦ α'. tit. τοῦ κς'. βιβλίου λέγον· Καὶ μανδάτωρι καὶ ἐγγυητῇ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὲρ τινος παρεμβάλοῦσιν ἀρμόζει κέχρησθαι ταῖς τοῦ ἐναγομένου παραγραφῆς καὶ ταῖς ἄλλαις βοηθείαις, καὶ ἀκόντων αὐτοῦ τοῦ ἐναγομένου. συμφέρεται^{cc)} καὶ τὸ ε'. κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου. ἀνάγνωθι βιβ. ια'. tit. α'. κεφάλαιον ιθ'. ὁμοιον τῷ λβ'. κεφ. τοῦ κς'. βιβ. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ζ'. κεφ. τοῦ α'. tit. τοῦ ια'. βιβ. καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου διαίρεσιν τὰς μὲν πραγματικὰς παραγραφὰς λέγε καὶ ἀκόντων τῶν πρωτοτύπων δίδοσθαι τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν παρεμβάλοῦσιν· τὰς δὲ προσωπικὰς μὴ δίδοσθαι, ἀλλὰ συντελεῖσθαι τοῖς πρωτοτύποις. πραγματικὴ τὸν οὐσα καὶ ἢ τῆς ἀναρρησίας παραγραφῆ ἀρμόζει καὶ τοῖς ἐγγυηταῖς καὶ τοῖς μανδάτωρσι καὶ τοῖς δεφενσορσι. ζῆται καὶ τοῦ παρόντος tit. κεφ. οε'. [Sch. z. III. 357.]

ἀρμόζει ἢ τῆς ἀναρρησίας παραγραφῆ] Τοῦτο ἐπὶ τῶν πράγματι ἠνωμένων παραγραφῶν, ὡς περὶ καὶ ἢ ἐνταῦθα. καὶ γὰρ^{d)} οὐ πράγματι ἠνωται, ἀλλὰ προσώπῳ, ὡς περὶ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἐναγομένου περὶ προκίμῳ, καὶ μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου μέχρις εὐπορίας καταδικαζομένου, οὐκ ὠφελεῖται ὁ ἐγγυητῆς, ἀλλ' οὗτος εἰς ὀλόκληρον ἐνάγεται. ἐπὶ γὰρ πασῶν τῶν προσώπῳ ἠνωμένων παραγραφῶν, ἀλλ' οὐ πραγματι, ταύτην ἔσχε βεβαίαν τὴν διδασκαλίαν, ὡς τὸ παρὸν φησι κεφάλαιον ἐν τέλει. [Sch. a. III. 358.]

ὅτι ταῖς αὐταῖς κέχρηται δικαιολογίας] Δηλονοί ταῖς ἀρμόζουσιν τῷ πράγματι, οἷα ἐστὶν ἢ τῆς ἀναρρησίας καὶ ἢ τοῦ φόβου, καὶ ἢ τοῦ κεραιμένου, καὶ αἱ λοιπαί, ὡς εὐρήσεις καὶ ἐν βιβ. ια'. tit. α'. κεφ. ζ'. ταῖς δὲ παραγραφῆς ταῖς ἀρμόζουσιν πρωτοτύποις προσώποις οὐ κέχρηται οὔτε οἱ ἐγγυηταί, οὔτε οἱ μανδάτωρες, ἀλλὰ μόνον οἱ δεφενσορες, οἷα ἐστὶν ἢ τοῦ καταδικαζομένου τὸν ἀνδρα μέχρις εὐπορίας περὶ προκίμῳ ἐναγομένου· ὁμοίως καὶ τὸν πάτρωνα παρὰ ἀπέλευθέρου, καὶ ὅπως πάντας, οὗς φησι τὸ γγ'. κεφαλ. τοῦ η'. tit. τοῦ κβ'. βιβ. λέγει γὰρ· Ὁ ἀνὴρ καὶ ὁ γονεὺς, καὶ ὁ κοινωνός, καὶ ὁ πατρὼν μέχρις εὐπορίας καταδικαζόμενοι τὰ ἑτέροις χρεωστούμενα οὐκ ὑπεξαιροῦσι· ὁ δὲ δωρησάμενος ὑπεξαιρεῖ. [Sch. b. III. 358.]

b) Lege δανεισάμενον. bb) Dele καί, aut lege καὶ οὔτος. c) Adde τῇ. cc) Fabr. in marg. ἔσ. συμφέρεται. d) Fabr. in marg. emendat εἰ γὰρ.

huius tit. hanc exceptionem in mutuo tantum competere. Praeterea dictum est lib. 2. tit. 4. const. 2. et 23. seu lib. 11. tit. 2. cap. 19. et 40. ea, quae ex causa transactionis soluta sunt, licet indebita essent, non repeti.

Thalelaei. Quoniam enim non quasi ex causa creditae pecuniae spondet secundum constitut. 5., non obiicit exceptionem non numeratae pecuniae. Ceterum nec veterem causam revocat, quod transegerit.

2) non opponit] Dicens non accipi quidquam, neque etiam debeo ex causa transactionis. Neque enim nullo antecedente debito quis alicui metum inferet, ut ei aliquid det, accusationis forte futurae metu. Ille tanquam calumniator punitur.

LXXIV. Tam mandatori¹⁾, quam fideiussori exceptio non numeratae pecuniae competit²⁾, quemadmodum et ipsi reo principali. Multis enim locis dicimus, iisdem exceptionibus uti fideiussorem³⁾, quibus et reus principalis: excepto eo, qui naturaliter tantum obligatur: huius enim fideiussor et naturaliter, et civiliter obligatur.

1) tam mandatori] Theodori. Tam fideiussori, quam mandatori exceptio non numeratae pecuniae competit, sicut et ipsi principali, si scilicet pecuniae creditae nomine, vel dotis, vel eorum, quae advocato debentur, accepti sint, ut iam diximus. In quibus enim reo datur actio proposita, in iisdem et fideiussori, et mandatori eius competit. Diximus autem, dari etiam creditori eius, qui mutuam pecuniam accepisse dicitur, secundum constit. 15. huius tit. seu cap. 75. huius tit.

Veluti mandaveram tibi, ut pecuniam crederes Titio, qui quidem tibi cautionem exposuit, pecunia autem ei abs te numerata non est. Si conveniar actione mandati, utar exceptione non numeratae pecuniae. Huic congruit cap. 32. tit. 1. lib. 26. quo dicitur: Et mandatori, et fideiussori, et omnibus, qui pro aliquo intercesserunt, exceptionibus reo competentibus uti licet, et reliquis auxiliis, invito etiam reo. Huc etiam facit cap. 5. eiusdem tituli. Lege lib. 51. tit. 1. cap. 19. simile capiti 32. lib. 26. Lege et cap. 7. tit. 1. lib. 51. et secundum illius divisionem exceptiones quidem rei cohaerentes dicas etiam invitis reis principalibus dari eis, qui pro illis intercesserunt: personae autem cohaerentes non dari, sed una cum reis principalibus interire. Cum igitur exceptio non numeratae pecuniae rei cohaereat, competit et fideiussoribus, et mandatoribus, et defensoribus. Quaere et huius tituli cap. 75.

2) exceptio non numeratae pecuniae competit] Hoc locum habet in exceptionibus rei cohaerentibus, cuiusmodi est ea, de qua hoc loco agitur. Nam si rei non cohaereant, sed personae, ut cum vir de dote convenitur, et soluto matrimonio, quatenus facere potest, condemnatur, fideiussori hoc non proderit, sed hic in solidum convenitur. In omnibus enim exceptionibus personae, non rei cohaerentibus, rata habenda sunt ea, quae dicuntur in praesenti capite circa finem.

3) iisdem exceptionibus uti fideiussorem] His scilicet, quae rei competunt, qualis est exceptio non numeratae pecuniae, quod metus causa, rei iudicatae, et reliquae, quas invenies lib. 51. tit. 1. cap. 7. Exceptionibus autem personis principalibus competentibus non utuntur tam fideiussores, quam mandatores, sed soli defensores, veluti exceptio de marito, cum de dote conveniatur, in quantum facere possit, condemnando, vel de patrono, quem libertus convenit, in summa omnibus, quos recenset cap. 53. tit. 8. lib. 22. Ait enim: Maritus et parens, et socius, et patronus, quatenus facere possunt, condemnati aes alienum non deducunt: donator autem deducit.

οέ. ε) Ἡ διάταξις βούλεται τὸν φανερώσαντα ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν ἐχρεώσθησεν, αὐτὸν βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν, ὅτι μὴ χρεωστῶν χειρογράφησεν^{εε}.

τὸν φανερώσαντα — τὰς αἰτίας] Τί ἐστὶ τὸ φανεροῦν τὰς αἰτίας, καὶ ἀνάγνωθι κεφ. ξε. καὶ τὴν ἐκεί τοῦ Θαλελαίου τελευταίαν παραγραφὴν, καὶ μαθήσῃ καλῶς. [Sch. c. III. 358.]

ἐξ ὧν ἐχρεώσθησεν] Ἐπὶ μέντοι τοῦ δανείου, καὶ διηγηματικῶς γένηται, δύναται πάλιν εἰσω διετίας ἀντιτιθεσθαι ἢ ἀναργυρία· τὸ γὰρ παρὸν κεφάλαιον περὶ ὁμολογίας προγενομένου δανείου φησὶ, οὐ μὴν περὶ δανείου γενομένου. [Sch. d. III. 358.]

Τὸν διηγηματικῶς ἐπερωτηθέντα, ὅτι ἐπεὶ ἐπαλήθειά μοι τὸν δῶνα ἄγρον, καὶ ἐποφείλεται σοὶ τὰ τοῦ τιμῆματος δανείσματα, ὁμολογῶ ταῦτα χρεωστῆν. [Sch. d. III. 358.]

αὐτὸν βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν] Θαλελαίου. Τυχὸν ὀφείλει δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἐξ ἀγορασίας χρεωστῆν, ἀλλὰ κατὰ φόβον ἢ δόλον ἐπηρωτήθη. ζητεῖ τοῦτου τοῦ βιβλίου τιτ. δ. κεφ. ε. θεμ. τελευτ. καὶ τὴν ἐκεί τελευταίαν παραγραφὴν. [Sch. e. III. 358.]

Ἐπὶ τοῦ καθαροῦ δανείου ὁ δανείσας βαρεῖται δεῖξαι τὴν ἀρίθμησιν. ἐπὶ δὲ τοῦ καταθμενοῦ χρεωστῆν καὶ τὰς αἰτίας φανερώσαντος, ἐξ ὧν ἐχρεωσθήθη, αὐτὸς ἀναγκάζεται δεῖξαι, ὅτι μὴδὲν χρεωστῆν^f ἔγραψεν χρεωστῆν, τυχὸν κατὰ δόλον ἢ φόβον ἀνατιθέμενος τὰς αἰτίας διηγηματικῶς. ἀλλ' ἀπλῶς^g οἰηθεὶς τις χρεωστῆν ὁμολογήσει πρὸς τὸν νομιζόμενον δανειστήν, καὶ καταθῆται δίδουσι τὸ προγενομένου χρεῶς, οὐκ ἔσθαι ἢ τοιαύτη ὁμολογία, ὡς χωρὶς αἰτίας γενομένη. καὶ ἔσθαι β. ν. τιτ. δ. κεφ. β. θεμ. γ. καὶ κεφ. ζ. καὶ τὸ β. αὐτοῦ θέμα. ἀνάγνωθι δὲ τοῦτου τοῦ τιτ. κεφ. ξε. καὶ τὴν ἐκείσε τελευταίαν παραγραφὴν, ὅτι τότε ὁ δανειστής ἀναγκάζεται δεῖξαι, ὅτι χρεωστῆται, εἰ βούλεται λαβεῖν τὰ ἀπὸ τῆς ὁμολογίας· εἰ δὲ μὴ δεῖξει, οὐδὲν ἔβλαψε τὸν ὁμολογήσαντα ἢ ὁμολογία, ὡς χωρὶς αἰτίας γενομένη. [Sch. e. III. 358. sq.]

οέ. η) Ἡ διάταξις κελεύει ἐν τοῖς συναλλάγμασιν, ἐν οἷς χρήματα καὶⁱ) ἄλλα πράγματα ἀριθμηθέντα συνεγράφησαν, εἰσω δύο ἐνιαυτῶν συναπτῶν τὴν περι^k) τῆς ἀναργυρίας ἀντιτιθέναι διαμαρτυρίαν. ὅσοι δὲ πρότερον ἐβοηθοῦντο διὰ τινὰς αἰτίας ἰδικῶς τοῖς νόμοις ἐπεπωνημένους τῆς πενταετίας παραδρομῆς, τούτους καὶ νῦν βούλεται βοηθεῖσθαι^l). κελεύει δὲ κατὰ ὁμολογίας, ἐν ἧς τις κατέθετο παρακαταθήκην εἰληφέναι, ἢ ἀποδείξεως περὶ δημοσίων γενομένης, ἢ κατὰ ὁμολογίας ἀποληπτικῆς ἐπὶ προικὶ συντελειοθείσης ἀναργυρίαν μὴ εἶναι^m). κατὰⁿ) δὲ πάσης ἄλλης ἀποδείξεως ἢ μερικῆς^o) ἢ εἰς ὀλόκληρον εἰσω τριάκοντα ἡμερῶν μετὰ τὴν ἐκθεσιν τῆς ἀποδείξεως τὴν ἀναργυρίαν ἀντιτιθέναι^p). ἐν οἷς δὲ οὐκ ἔξεστιν^q) ἀντιτιθέναι^r), ἢ ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν^s) ἀντιτιθέναι, μὴδὲ ὄρκος ἐπιφερέσθω^t). ἔξεστω δὲ τῷ

LXXV. Constitutio vult, ut qui causas edixit¹⁾ in confessione sua, ex quibus debebat²⁾, ipse probare compellatur³⁾, se, cum nihil deberet, cautionem exposuisse.

L. 13. C. IV. 30.

1) ut qui causas edixit] Quid sit causas edicere, lege et cap. 65. et ibi postremam Thalelaei adnotationem, et pulchre discite.

2) ex quibus debebat] In mutuo tamen, licet causa exposita sit, intra biennium exceptio non numeratae pecuniae opponi potest. Nam caput praesens loquitur de confessione debiti ex praecedente causa facti, non de mutuo, quod fit.

Qui expressit causam, propter quam promisit, veluti, quia mihi vendidisti fundum illum, et usurae pretii tibi debentur, confiteor, me haec tibi debere.

3) ipse probare compellatur] Thalelaei. Veluti probare debet, se non ex causa emptoris debere, sed per metum aut dolum promississe. Quaere huius libri tit. 4. cap. 5. them. ult. et ibi ultimam adnotationem.

In mutuo puro is, qui creditur, numerationem probare debet. Cum autem quis se debere confitetur et causas edicit, ex quibus debet, ipse probare compellitur, se, cum nihil deberet, scripto cavisse, se debere, forte per dolum aut metum causis in scriptis enumeratis. Sed si quis simpliciter, quasi deberet, promiserit ei, quem creditorem putavit, ac professus fuerit, ei se soluturum praecedens debitum, eiusmodi professio non valet, quod sine causa facta sit. Et quare lib. 51. tit. 4. cap. 2. them. 3. et cap. 7. them. 2. eiusdem. Lege autem huius tit. cap. 65. et ibi adnotationem postremam, qua dicitur, creditorem tunc probare cogi sibi debere, si velit consequi ea, quae confessione continentur: sin autem non probaverit, promissio non officit promittenti, tanquam sine causa facta.

LXXVI. Constitutio praecipit¹⁾, ut in contractibus, in quibus pecuniae vel aliae res numeratae esse conscribuntur, intra biennium continuum²⁾ contestatio de pecunia non numerata opponatur. Quibus autem praeteritis temporibus propter aliquas causas³⁾ specialiter legibus expressas quinquennio praeterlapso⁴⁾ subveniebatur, iisdem nunc quoque subveniri vult⁵⁾. Iubet etiam, apochis rerum depositarum⁶⁾, vel publicorum tributorum⁷⁾, vel dotis traditae⁸⁾, non posse opponi exceptionem non numeratae pecuniae: adversus autem aliam omnem⁹⁾ securitatem partis vel solidi debiti solutionem factam esse significantem, intra triginta dies post expositionem apocharum exceptionem non numeratae pecuniae posse obici. In quibus autem non permittitur, hanc exceptionem opponere, vel ab initio, vel intra tri-

L. 14. C. eod.

e) L. 13. C. IV. 30. legitur iisdem verbis in Syn. p. 245. Argumentum aliis verbis traditur in Sch. x. ad Basil. XXII. 1. cap. 25. Fabr. T. III. p. 44. ed. nost. T. II. p. 477. ee) Ad verbum χειρογράφησεν in marg. Syn. hoc scholium legitur: Τὸ δμῆλογον λέγεται χειρογράφον καὶ γραμματεῖον. f) Fabr. in marg. emendat χρεωστῶν. g) Fabr. in marg. ponit εἰ ante ἀπλῶς. h) L. 14. C. IV. 30. usque ad verba μὴδὲ ὄρκος ἐπιφερέσθω legitur in Syn. p. 246. et apud Harm. II. 2. §. 8. Brevem epitomen §. 1. 2. 3. huius constitutionis habet Attal. tit. XIX. §. 13. i) Syn. et Harm. η. k) περὶ Syn. et Harm. omittunt. l) Syn. βοηθήσθαι. m) In Syn. post haec verba ἀναργυρίαν μὴ εἶναι hoc scholium subiicitur: Τὸ περὶ ἀναργυρίας ἐν μὴ εἰσω ἐνιαυτοῦ κτηθῆ, οὐκ ἔχει τὴν ἀπαίτησιν διπλήν. ὁ ἔχων ἀναργυρίας παραγραφὴν, καὶ μὴ δυνάμενος ἀντιτιθέναι αὐτὴν διὰ τὸν φόβον τοῦ ἰδίου διαδίκου, ποιείσθω διαμαρτυρίαν παρὰ τῷ ἀρχοντὶ ἢ παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ διακόπτει τὸν χρόνον. n) L. 14. §. 2. C. IV. 30. aliis verbis exhibet Harm. II. 2. §. 10. et hausisse videtur e versione graeca κατὰ πόδα. Leguntur apud eum haec: Αἱ γενομένη ἀμερικῆς παρὰ τῶν δανειστῶν περὶ χρεῶν καθολικαὶ ἢ ἐν μέρους ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου ἢ ἀπὸ τοῦ τόκου, ἢ ἄλλου οἰονόμητοι συναλλάγματος ἔνεκεν, ἐν ᾧ ἀρίθμησις χρημάτων ἢ ὀσσεως ἠτητῶν εἰδῶν γέγραπται, εἰσω τριάκοντα ἡμερῶν μόνον μετὰ τὴν τῆς τοιαύτης ἀμερικῆς ἐκθεσιν ἀριθμουμένων, τὴν παραγραφὴν τῆς ἀναργυρίας δύναται ἀντιτιθέναι· μετὰ γὰρ τὴν παραδρομὴν αὐτὸν παύεται τοιαύτη παραγραφὴ, καὶ οὐδὲ ὄρκος ἐν τούτοις μετὰ τὸν τοιοῦτον χρόνον ἐπιφέρεται. o) Verba ἢ μερικῆς usque ad ἀποδείξεως omittit Harm. p) Malim ἀντιτιθεσθαι cum Syn. q) Syn. post ἔξεστιν addit ἀναργυρίαν. Pro ἔξεστιν Harm. habet ἔστω. r) Deesse videtur ἢ ἐξ ἀρχῆς. s) Syn. et Harm. post ἡμερῶν addunt μόνον. t) Post verba μὴδὲ ὄρκος ἐπιφερέσθω in Syn. hoc scholium subiicitur: Σημειώσαι τὴν διαφορὰν τῆς τριακονθημερίας καὶ τῆς διετίας. ἢ μὴν γὰρ διετία τότε δίδεται, ὅτε ἔχει χειρογράφον τις ὡς μέλλον δανείσασθαι, καὶ λέγει ὑστερον μὴδὲν εἰληφέναι· ἢ δὲ τριακονθημερία, ὅτε ὁ χρεωστούμενος ποιήσει ἀποδείξιν ὡς εἰληφῶς ἢ ὅλον ἢ μέρος.

τὴν ἀναγκυρίαν αἰτιωμένῳ ἢ ἐγγράφως παραγγέλλειν αὐτῷ τῷ λεγομένῳ ἀριθμῆσαι, ἢ ἐὰν μὴ^{α)} παρέστω, ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει παρὰ οἰκωδῆποτε ἄρχοντι, ἐν δὲ ταῖς ἑπαρχίαις παρὰ τοῖς ἄρχουσιν, ἢ τοῖς ἐκδικαίοις. εἰ δὲ παρέστω ὁ λεγόμενός μοι ἀριθμῆσαι, ἄρχην δὲ διοικεῖ ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν ἄλλῃ πόλει, καὶ δυσχερές ἐστὶν αὐτῷ παραγγεῖλαι, δύναται τις ἢ ἄλλοις ἄρχουσι προσελθεῖν, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ ἐνδόξῳ πόλει ἢ ἐν ἑπαρχίαις. ἢ ἐὰν μὴ ἐστὶν ἄλλος ἄρχων πολιτικός ἢ στρατιωτικός, ἢ δυσχερές ἐστὶν αὐτῷ προσελθεῖν; διὰ τοῦ ἐπισκόπου κεχρήσθω τῇ ἀναγκυρίᾳ, εἴσω μέντοι τοῦ ὠρισμένου χρόνου. ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖται καὶ ἐπὶ τῆς μὴ ἀριθμηθείσης προκίλ ἀντιτιθεμένης ἀναγκυρίας.

ἢ διάταξις κελεύει] Θεοδώρου. Εἴσω δύο μόνων ἐτῶν κοινοῦν ἄρμόζει ἢ περὶ τῆς ἀναγκυρίας ἀντιτιθεσθαι διαμαρτυρία. ὁμοίως βιβ. α. tit. δ. διατ. κα. ἐπὶ μὲν δημοσίων ἀποδείξεων οὐ δίδεται ἡ ἀναγκυρία· ἐπὶ δὲ ἰδιωτικῶν εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν ἄρμόζει. ἐπὶ παραθηκῶν οὐχ ἄρμόζει ἢ τῆς ἀναγκυρίας παραγραφή. ἐπὶ μερισμῶν δημοσίων καταβολῶν οὐχ ἄρμόζει. ὁμοίως βιβ. ι. tit. κβ. διατ. δ. ἦτοι βιβ. νς. tit. η. κεφ. λα. ἐπὶ ἀποληρτικῆς προκίλ οὐκ ἀντίκειται ἢ τὸν νομιματὰς πεκύναιε. ἀνάγνωθι βιβ. ε. tit. ιε. διατ. γ. ἐνθα οὐχ ἄρμόζει ἢ τῆς ἀναγκυρίας παραγραφή, οὐδὲ ὄρκος ἐπιφέρεται, παρὰ τοῦ ἐναγομένου δηλονότι. πλὴν ἴσθι, ὅτι τοῦτο ἀναιρεῖ ἢ ὁλς. νεωρά. [Sch. f. III. 359.]

Οἶμαι, ὅτι οὐκ ἀναιρεῖ τοῦτο ἢ εἰρημένη ὁλς. νεωρά. καὶ ζῆτει tit. δ. κεφ. τελευτ. [Sch. f. III. 359.]

εἴσω δύο ἐνιαυτῶν συναπτῶν] Θαλελαίου. Οὐ δύναται οὐκ ἀντὶ τῶν ἀποκρίτων ἄλλας λαβεῖν ἡμέρας, ὡς συναπτῶς ψηφισμένου τοῦ χρόνου. [Sch. g. III. 359.]

διὰ τινος αἰτίας] Οἷον διὰ ἀφελικιότητος, ἢ τῆς θεῖου βουλήσεως καὶ αὐτοδραμίας, ἢ τινος ἄλλης τῶν αἰτιῶν καταστάσεως γνωρισμένης. [Sch. h. III. 359.]

Τὰς ἐν τῷ δ. βιβ. κειμένας αἰτίας φησὶν, ἦτοι ἐν τῷ ι. βιβ. [Sch. h. III. 359.]

Ὅσοι, φησὶν, ἐβροθούντο ἐκ τῶν προτέρων νόμων διὰ τινος αἰτίας τοῖς νόμοις ἐπεφανημένους τῆς πενταετίας παραδραμύσεως. οἷον θεός, ὅτι διὰ δημοσίων πρᾶγμα ἀποδημίας^{α)} ἐκώλυτο κινήσασθαι περὶ τῆς ἀναγκυρίας, καὶ οὐκ ἐμβάλλεται παραγραφή μὴ συγχωρηθεὶς κινήσασθαι. [Sch. h. III. 359. sq.]

τῆς πενταετίας παραδραμύσεως] Τὸ γὰρ παλαιὸν οὐκ ἦν διετία ὁ τῆς ἀναγκυρίας χρόνος, ἀλλὰ πενταετία, ὡς τὸ κατὰ πόδας δηλοῖ. ζῆτει ἰσχυροῦ. γ. tit. κα. καὶ βιβ. κβ. tit. γ. κεφ. β. καὶ βιβ. ι. tit. κε. κεφ. ε. [Sch. i. III. 360.]

βούλεται βοηθεῖσθαι] Διὰ τῆς διετίας τροχούσης μετὰ τὴν ἀφελικιότητα, ἢ τὸν τῆς ἀποδημίας καιρὸν. [Sch. k. III. 360.]

κατὰ ὁμολογίας — εἰληφέναι] Διότι τὸν μὲν δανείσθαι μέλλοντα εἶκος ἐστὶν ὑπ' ἀνάγκης βιαζόμενον, βουλομένον τῷ δανειστῇ ὁμολογῶν ποιεῖν, καὶ πρὸ τοῦ προβῆναι τὴν ἀπαριθμῆσιν, καὶ μὴ ἐν μόνον συνθεῖναι, ἀλλὰ καὶ δύο, εἰ βούλοιο, μόνον σκοπὸν ἔχοντα δανείσασθαι. τοὺς δὲ τοιούτους ποῖος ἀνάγκης θόρυβος, ποῖου δὲ βίου βία, μὴ γενομένης καταβολῆς, ὁμολογῶν συνθεῖναι ἠνάγκασεν; [Sch. l. III. 360.]

Παραθηκῶν, ἢ ἐκτίθειται ὁ τὴν παραθηκῆν λαβὼν πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ ταῦτα παρέχοντος. [Sch. l. III. 360.]

ἢ ἀποδείξεως περὶ δημοσίων γενομένης] Θαλελαίου. Οὐ δύναται οὐκ ἀντὶ τῶν δημοσίων ὑποδέκτης ἀναγκυρίαν δικαιολογεῖσθαι. ἀνάγνωθι βιβ. νς. tit. η. κεφ. λ. ἦτοι βιβ. ι. tit. κβ. διατ. δ. ἢ φησιν, ὅτι οὐ δύναται ὁ

ginta dies, in his nec iusiurandum deferatur¹⁰⁾. Liceat autem ei, qui de non numerata pecunia queritur, vel ex scripto denuntiare¹¹⁾ ei, qui numerasse dicitur, vel si absit, Constantinopoli quidem apud quemlibet iudicem, in provinciis vero apud Praesides, vel defensores. Sed si praesens sit¹²⁾, qui numerasse dicitur, magistratum vero gerit vel Constantinopoli, vel in alia civitate¹³⁾, et difficile sit ei denuntiare, potest quis et alios iudices adire, vel in hac celeberrima urbe, vel in provinciis. Et si alius magistratus civilis vel militaris non sit, vel difficile sit eum adire, apud episcopum queratur de non numerata pecunia, intra tamen tempus statutum. Haec autem omnia obtineant etiam in exceptione non numeratae dotis¹⁴⁾.

1) constitutio praecipit] Theodori. Intra biennium tantum continuum contestatio de non numerata pecunia opponi potest. Similiter lib. 1. tit. 4. const. 21. Contra apochas publicas exceptio non numeratae pecuniae non datur: contra privatas autem intra triginta dies competit. Contra apocham rerum depositarum exceptio non numeratae pecuniae non competit. Non obicitur apochis publicorum tributorum. Similiter lib. 10. tit. 22. constit. 4. seu lib. 56. tit. 8. cap. 31. Exceptio non numeratae pecuniae non opponitur apochis solutae dotis. Lege lib. 5. tit. 15. const. 3. In quibus exceptio non numeratae pecuniae non competit, nec iusiurandum deferatur, a reo scilicet. Verum scias, hoc tolli Novella 136.

Ego puto, hoc sublatum non esse dicta Novella 136. Et quaere tit. 4. cap. ult.

2) intra biennium continuum] Thalelaei. Itaque pro diebus feriatis alios accipere non potest, cum tempus continuum computetur.

3) propter aliquas causas] Veluti propter minorem aetatem, vel absentiam reipublicae causa, vel quam aliam ex his, quae in integrum restitutionibus cognitae sunt.

Causas intelligit, quae positae sunt lib. 4. Digest. seu lib. 10. Basil.

Quibus, inquit, ex anterioribus legibus propter aliquas causas legibus expressas subveniebatur praeterlapso quinquennio. Veluti qui, quod abfuisset negotii publici causa, non prohibebatur uti exceptione non numeratae pecuniae, idem neque hodie exceptione biennii repellitur, ne agat.

4) quinquennio praeterlapso] Olim enim tempus exceptionis non numeratae pecuniae non biennium erat, sed quinquennium, ut τὸ κατὰ πόδας ostendit. Quaere Instit. lib. 3. tit. 21. et lib. 29. tit. 3. cap. 2. et lib. 10. tit. 25. cap. 5.

5) subveniri vult] Intra biennium, quod currit post aetatem perfectam vel postquam abesse desit.

6) apochis rerum depositarum] Quia verisimile est, mutuum pecuniam accepturum necessitate compulsus cavere creditori voluisse etiam antequam numeratio procederet, et non modo cautionem unam, sed binas quoque, si vellet, emissurum eum, cui hoc tantum propositum esset, ut mutuum acciperet. Hos vero quis necessitatis metus, aut cuius victus vis compulit, ut numeratione non facta cautionem exponeret?

Professione accepti depositi, quam exponit, qui depositum accipit, ad securitatem eius, qui deposuit.

7) vel publicorum tributorum] Thalelaei. Susceptor igitur tributorum exceptionem non numeratae pecuniae allegare non potest. Lege lib. 56. tit. 8. cap. 30. seu lib. 10. tit. 22. const. 4. qua dicitur, publi-

α) §. 4. L. 14. C. IV. 30. magis κατὰ πόδα exhibetur in Sch. d. Stephani ad Basil. XXIII. 1. cap. 30. Fabr. T. III. p. 290. quod legas. ν) Fabr. post ἀποδημίας in marg. addit οὐκ.

δημοσιώσης ἀναργυρίαν ἀντιτιθέναι κατὰ τῆς γενομένης παρ' αὐτοῦ ἀποδείξεως καὶ νῦν προφερομένης. [Sch. m. III. 360.]

ὁ μολογίας ἀποληπτικῆς ἐπὶ προικί] Θαλαλαίου. Ἄπαξ οὖν γενομένης ἀποληπτικῆς ὁμολογίας παρὰ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἔστιν ἀναργυρία. [Sch. n. III. 360.]

Τοῦ Νομοφύλακος. Ἐκ τοῦ κατὰ πόδας. Κακέιναις δὲ ταῖς ἀμεριμνίαις, αἵτινες μετὰ τὴν συμβολαίων^{w)} περὶ τῆς καταβληθείσης προικός ἐκ μέγους ἢ εἰς οὐλόκληρον ἐπιτίθενται, μηδεμίαν παραγραφὴν ἀναργυρίας παντελῶς ἀντιτίθενται. ταῦτα μὲν ἔχει τὸ κατὰ πόδας. καὶ δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι, κἂν ἐγγράψαι τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις, ὅτι ἐδόθη ἡ προίξις, μὴ γέγονε δὲ ἀποληπτικῆ ἰδιαζόντως παριστώσα τὸν ἀνδρα τὴν προίκα λαβεῖν, οὐδὲν ἦτον ἀντιτιθέναι δύναται τὴν ἀναργυρίαν τῇ μὴ ἀπαριθμησεί προικός, κατὰ τὴν ρ'. νεαράν. οὕτω γὰρ λέγοντες οὐτε τῷ Ἀθανασίῳ ἐναντιωθήσομεθα ἐν διαφορῆσι διατάξαι ἐξηγησαμένῳ^{wv)}, μὴ ὠφελίσθαι τὴν γυναῖκα ἐκ τοῦ περιέχεσθαι τῷ γαμικῷ συμβολαίῳ δοθῆναι τὴν προίκαν, εἰ μὴ καὶ τὴν ἀριθμῶν δεῖξει' οὐτε τῷ Ἐρμοπολίτῃ Θεοδώρῳ. εἰ οὖν μεθ' ἐν τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις ἐγράφη τὸ δοθῆναι προίκα τὴν πρὸς τὸν ἀνδρα, γέννηται καὶ ἀποδείξις παρ' αὐτοῦ, καὶ ὁμολογήσει ἐν αὐτῇ ἀπολαβεῖν τὴν προίκαν, ἢ τῆς ἀναργυρίας παραγραφὴ χωρὸν οὐκ ἔχει ἔκτοτε. ζῆτι βιβ. κη'. tit. γ'. κεφ. α. καὶ tit. η'. κεφ. γ'. καὶ βιβ. κδ'. tit. γ'. κεφ. λ. καὶ βιβ. κθ'. tit. γ'. κεφ. κθ'. καὶ tit. ε'. κεφ. μβ'. καὶ παρατελευτ. [Sch. n. III. 360. sq.]

Σημειώσαι τούτο καὶ ἐν δικαστηρίῳ ζητηθὲν καὶ δεχθὲν, ὡς καὶ ὁ Παλαῖος λέγει, ὅτι κἂν ἐν τῷ συμφώνῳ γέγραπται δοθῆναι καὶ ἀπαριθμηθῆναι τὴν προίκαν, καὶ ὅτι ἀπὸ τελείας ἀποληπτικῆς ἀρκέσει τούτο, δύναται καὶ οὕτως ἢ τῆς ἀναργυρίας ἀντιτίθενται παραγραφῆ, εἰ μὴ γέννηται ἰδιαζούσα ἀποληπτικῆ. [Sch. n. III. 361.]

Λέγουσι τινες τὸ τοιοῦτον φιλονεκῆθαι παρὰ τοῦ Σολομῶντος καὶ τῶν δικαστῶν, τοῦ μὲν λέγοντος, ὅτι ἀνηρέθη ἀπὸ τῆς νεαρῆς τῆς κειμένης ἐν βιβ. κθ'. τῶν δὲ ἀντικλόντων, οὐ οὐκ ἀνηρέθη, ἀλλ' ἐκεῖ μὲν περὶ ὁμολογίας φησὶν ἀποληπτικῆς τῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ πρὸς πενθερόν, ἐνθα^{x)} δὲ περὶ ὁμολογίας ἀποληπτικῆς τῆς γενομένης παρὰ τοῦ πενθεροῦ πρὸς τὸν γαμβρόν διαζυγίου γενομένου καὶ ἐπικρατεστέραν γενέσθαι τὴν γνώμην τῶν δικαστῶν. [Sch. n. III. 361.]

Φησὶ γὰρ ἡ ρ'. νεαρά. Ἐὰν δύο ἐνιαυτοὺς συνοικήσῃ τις τῇ γαμετῇ αὐτοῦ ἢ καὶ ἐλάττω, κἂν εἰ σιγήσῃ περὶ τὴν ζήτησιν τῆς προικός, οὐδὲν ἀδικεῖται, ἀλλ' εἰσὼ ἐτέρου ἐνιαυτοῦ τὰ τῆς μέμφουσι κινεῖ. εἰ δὲ πλείονα διετίας, ἐλάττωνα δὲ δεκαετίας ἐκταθῇ τὸ συνοικήσιον, δύναται μὲμψεσθαι^{xx)}, ὡς οὐκ ἐλαβε τὴν προίκαν. εἰ δὲ εἰσὼ τῶν δέκα οὐ μὲμψεται, οὐκ ἔχει ἀδειαν μετὰ τὴν δεκαετίαν τοῦτο πράττειν. οὐδὲ τὸν ἐνιαυτὸν δίδουσαν ἐν τοῖς αὐτοῦ κληρονομίαις. τὰ αὐτὰ κρατεῖ, κἂν ἐν ποιδίῳ διαλυθῇ ὁ γάμος. διαμαρτυρίαν δὲ ὀφείλει ποιεῖν ἢ ἐν γραμμασίῳ ἢ ἐν δικαστηρίῳ, γνωστικῶν τῷ μέρει τῆς γυναικός. συνελόντες τοῖνον εἰπεῖν, εἰσὼ διετίας τοῦ γάμου λυθέντος ἔξεστι μὲμψεσθαι τῷ ἀνδρὶ περὶ ἀναργυρίας εἰσὼ ἐτέρου ἐνιαυτοῦ. εἰ δὲ ἄχρι δεκαετίας ὁ γάμος ἐκταθῇ, τῷ ἀνδρὶ δίδουσαν ἀδειαν μὲμψεσθαι καὶ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ μῆρον εἰσὼ τριῶν. εἰ δὲ ἐξέλθῃ ἡ δεκαετία, οὐκ ἔστι ζήτησις, τοῦ χρόνου προσάπαξ ἐξαρκούντος τῇ γυναικί. εἰ δὲ ἀφῆλιξ ἢ ὁ ἀνὴρ, ἐκ τοῦ καιροῦ τῶν γάμων δίδουσαν χρόνον δωδεκαετίας, ὡστε εἰσὼ τοῦ εἰκοστού ἐβδόμου μὲμψεσθαι τῇ τῆς προικός ἀναργυρία. τελευτῶντος δὲ αὐτοῦ εἰσὼ τοῦ χρόνου ἔχειν τοὺς κληρονόμους ἐνιαυτὸν εἰς μὲμψιν. εἰ δὲ ἀφῆλικες εἴεν οἱ τοῦ^{y)} μεμψαμένου κληρονόμοι, εἴτε τελείου, εἴτε ἀτελοῦς, πενταετίαν ἐγένεσαν εἰς τὸ κινήσαι τὴν μὲμψιν ἐπὶ τῇ ἀναργυρίᾳ. [Sch. n. III. 361. sq.]

κατὰ δὲ πάσης ἄλλης] Ἦν ποιῆ ὁ δανείζων πρὸς τὸν δανεισθέντα, τὸ χρέος ἀπολαβεῖν. ὁ γὰρ δανειστής ποιήσας ἀποδείξει, περὶ ὧν ὀφείλεται, ὡς ἀπολαβεῖν ταῦτα, οὐ δύναται προβάλλεσθαι τὴν ἐπίδος δύο ἐνιαυτῶν παραγραφὴν τῆς ἀναργυρίας, ἀλλ' ἐντός λ'. ἡμερῶν. [Sch. o. III. 362.]

μηδὲ ὄρκος ἐπιφερόσθω] Ἐπεὶ μὲν μετὰ τὸν τε-

canum adversus securitatem a se factam et nunc prolatam exceptionem non numeratae pecuniae opponere non posse.

8) vel dotis traditae] Thalelaei. Semel igitur facta professione dotis traditae a marito, exceptio non numeratae pecuniae non opponitur.

Nomophylacis. Ex τοῦ κατὰ πόδας. Illis etiam securitatibus, quae post confectionem dotalium instrumentorum de soluta dote ex parte vel in solidum exponuntur, nullam exceptionem non numeratae pecuniae penitus opponi. Haec habet τὸ κατὰ πόδας. Et ex eo constat, quamvis in tabulis nuptialibus conscriptum sit, dotem datam esse, si tamen maritus specialiter non caveat, se dotem accepisse, posse nihilominus obici exceptionem non numeratae pecuniae doti non solutae, secundum Novellam 100. Hoc enim si dixerimus, neque Athanasio adversabimur dicenti in diversis constitutionibus, mulieri non prodesse, quod in instrumento dotali conscriptum sit, dotem marito datam, nisi et numerationem probaverit: nec Theodoro Hermopolitae. Si igitur postquam in tabulis matrimonialibus conscriptum est, tantam marito datam esse, idem apocha etiam caverit, se dotem recepisse, ab eo tempore exceptio non numeratae pecuniae locum non habet. Quare lib. 28. tit. 3. cap. 1. et tit. 8. cap. 3. et lib. 24. tit. 3. cap. 30. et lib. 29. tit. 3. cap. 29. et tit. 5. cap. 42. et penult.

Nota, hoc et in iudicio quaesitum et receptum, ut quamvis in instrumento conscriptum sit, ut et Antiquus ait, dotem traditam et numeratam esse, et placuerit, ut hoc pro plena et perfecta securitate haberetur, posse nihilominus exceptionem non numeratae pecuniae obijci, nisi specialis securitas facta sit.

Quidam dicunt, hac de re ortam controversiam inter Salomonem et iudices, cum ille diceret, hoc sublatum esse Novella posita lib. 29. hi vero contenderent, sublatum non esse, sed illic agi de securitate a genero facta socero suo, hoc loco autem de securitate a socero facta genero suo divortio facto: et obtinuisse sententiam iudicum.

Ait Novella centesima: Si biennio quis, aut etiam minore tempore cum uxore sua vixerit, quamvis maritus dotem non petierit, non laeditur, sed intra alterum annum querelam defert. Sin autem in tempus longius, quam biennium, minus autem, quam decennium prolatum fuerit matrimonium, queri potest, se dotem non accepisse. Quodsi intra decennium conquestus non fuerit, licentiam non habet, post decennium hoc facere: neque heredibus eius annum damus. Eadem obtinent, licet divortio solum fuerit matrimonium. Contestationem autem facere debet vel in scriptis, vel in iudicio, mulieri manifestandam. In summa, intra biennium soluto matrimonio, marito queri licet de dote non numerata intra alterum annum. Si vero matrimonium usque ad decennium steterit, marito queri concedimus et heredi eius intra tres menses. Sin autem decennium elapsum sit, queri amplius non licet, hoc tempore mulieri omnino suffertur. Quodsi maritus minor sit annis viginti quinque, a tempore contracti matrimonii damus ei annos duodecim, ita ut intra annum vicesimum septimum queri possit de dote non numerata. Eo autem defuncto intra hoc tempus, heredes eius annum ad querelam habeant. Quodsi heredes eius, qui questus non est, minores sint, sive is perfectae aetatis sit, sive minor, quinquennium habeant ad querelam de non numerata dote proponendam.

9) adversus autem aliam omnem] Quam facit creditor debitori, cum debitum recipit. Creditor enim facta apocha de his, quae sibi debentur, quasi ea receperit, non potest intra biennium querelam non numeratae pecuniae proponere, sed intra dies triginta.

10) nec iusiurandum deferatur] Quia post

w) Lege μετὰ τὰ συμβόλαια. wv) Sic legendum. Fabr. ἐξηγησαμένον. x) Lege ἐνταῦθα. xx) Lege μὲμψεσθαι hic et postea. Fabr. μὲμψεσθαι. y) Adde μή.

ταγμένον καιρόν αναγκυρίαν προβάλλεσθαι τις οὐ συγκεχώρηται, οὐδὲ δικαιολογίαν ἔχει τινά, ὡς τὸ ο'. λέγει κεφάλαιον, εἰκότως οὐδὲ ὄρκος δίδεται ὡςτε ὄρκον^{yy)} λοιπόν οὐ δοθῆναι τῷ λέγοντι μετὰ τὴν διετίαν μὴ ἀριθμηθῆναι αὐτῷ τὰ ὄργυρια. ζῆτει καὶ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ δ'. τι. εἰ γὰρ δώσομεν, ἀποδείξις ἐξ ἀπορίας τῶν ἀποδείξεων ὄρκος ἔσται, ὅπερ κεκόλυται. [Sch. p. III. 362.]

Εἰς τὸ αὐτό. Καὶ εἰκότως. ὅπου γὰρ οὐκ ἔστιν ἀποδείξις, οὐδὲ ὁ ἐξ ἀπορίας τῶν ἀποδείξεων ὄρκος, οὐδὲ ἐνταῦθα γοῦν ἔστιν ἀποδείξις, καιρόν θέντος τοῦ νόμου ἤτόν καὶ κελευσαντος ἐντός αὐτοῦ ἀντιτίθεσθαι ἀναγκυρίαν, πρόδηλον δέ, ὅτι μετ' αὐτὸν οὐκί. καὶ ἐπεὶ μετ' αὐτὸν οὐ δυνατὸν τὴν παραγραφήν ταύτην προτεθῆναι, πῶς ὁ μὴ προτιθείς ἢ εἰς ἀπόδειξιν ἀπολυθῆσεται, ἢ τὸν ἐξ ἀπορίας τῶν ἀποδείξεων ὄρκον ὁμοίαι; [Sch. p. III. 362.]

Μετὰ παραδρομὴν τῶν λ'. ἡμερῶν. ζῆτει ἀναγκάως τι. δ'. κεφ. τελευτ. οἰοῦντι ἐξημερῶν τὸ παρὸν ἤτόν. [Sch. p. III. 362.]

Θαλειάιον. Δηλονότι περὶ τῆς ἀπαριθμήσεως ἔπει ἐὰν λέγει καταβεβληκῆναι, ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἰνδέβιτον αἰτιᾶται, καλῶς ὄρκον ἐπιφέρει. [Sch. p. III. 362.]

Σημείωσαι τὸν Παλαιὸν λέγοντα, καὶ τὴν κατὰ ἐγγράφου ὁμολογίαν ἄγραφον καταβολὴν διὰ ὄρκου ἀποδεικνυσθαι, κἂν τὸ μβ. κεφαλ. τοῦ α'. τι. τοῦ κα. βιβ. φησί, μὴ προσφῆρασθαι ἄγραφον καταβολὴν κατὰ ἐγγράφου ὁμολογίαν, εἰ μὴ πέντε μακρυγες ἀξιόπιστοι τὰ τῆς ἄγραφου καταβολῆς ὁμνύουσι, καὶ κατὰ τὸ β'. θέμα τοῦ μς. κεφαλ. αὐτῷ^{z)} προσκεκλημένοι ὡς, ὅπερ μς. κεφαλ. τοῦ α'. τι. τοῦ κα. βιβ. νεαρά ἡ. ἐστίν. [Sch. p. III. 362.]

ἢ ἐγγράφως παραγγέλλειν] Ἐἴπον καὶ ἀνωτέρω ἐν τῇ η'. διατ. ὅτι ἡ διαμαρτυρία περπετουατεῦναι τὴν παραγραφήν. [Sch. q. III. 363.]

εἰ δὲ πάρεστιν] Πρὸ τῆς ἀρχῆς θεμάτισον γενέσθαι τὴν ἀπαριθμησίαν, ἐπειτοῦς ὀπισθεν ἐκόλυσε παντελῶς ὁ νόμος τὸ δανείζειν ὅλως τῷ ἄρχοντι. [Sch. r. III. 363.]

ἢ ἐν ἄλλῃ πόλει] Ἐν ἣ καὶ πάρεστι δηλονότι. ζῆτει βιβ. νη'. τι. ι'. κεφ. ε'. θεμ. δ'. καὶ βιβ. ξ'. τι. κα. κεφ. λβ'. [Sch. s. III. 363.]

Ὁὐ μεγάλην, ἀλλὰ μικράν. καὶ ἀνύγνωθι βιβ. ξ'. τι. κα. κεφ. λβ'. λέγον· Ἐὰν ὁ ἄρχων ἢ ὡς ιδιώτης ἢ ὡς θαρρῶν τῇ ἀρχῇ ὑβρίση, ἐνάγεται τῇ περὶ ὑβρῶσε ἀγωγή. καὶ εἰ μὴ τῶν μεγάλων ἐστὶ, μετὰ τὸ διαδεχθῆναι· εἰ δὲ τῶν μικρῶν τῶν μὴ ἐχόντων τιμασθητικὴν ἀρχὴν ἢ ἐξουσίαν, καὶ ἐπὶ ὧν ἐν τῇ ἀρχῇ· εἰ μὲντοι μεγάλην ἔχει ἀρχὴν, οἷός ἐστιν ὁ πραιτωρ, τότε διαμαρτυρεῖται, ὅτι οὐ δύναται διὰ τὸν τῆς ἀρχῆς ὄρκον. καὶ ἀνύγνωθι βιβ. νη'. τι. ι'. κεφ. ε'. θεμ. η'. λέγον· Ἐἰ δὲ αὐτῷ τῷ πραιτωρι θέλει τις παραγγεῖλαι, ὀφείλει διαμαρτυρασθαι, ὡς οὐ δύναται παραγγεῖλαι· καὶ ἐὰν ὑστερον παραγγεῖλαι, τὸ προγενόμενον ἔργον καταλύεται, ὡς ἔκτοτε παραγγεῖλαις γενομένης. ζῆτει καὶ βιβ. ξ'. τι. β'. κεφ. γ'. θεμ. τελευτ. καὶ κεφ. δ'. καὶ τι. ε'. αὐτοῦ κεφ. μῆ'. [Sch. s. III. 363.]

Σημείωσαι, ὅτι ἐν τοῖς ἔξω τόποις δύναται τις τῷ τῆς χώρας ἐπισκοπῷ προσέρχεσθαι, ὅτε μῆτε ὁ ἄρχων πάρεστι, μῆτε ὁ ἐκδικος ἀνάγνηθι καὶ βιβ. ν'. τι. ιε'. κεφ. β'. καὶ βιβ. ξ'. τι. δ'. κεφ. ε'. [Sch. s. III. 363.]

ἐπὶ τῆς μὴ ἀριθμηθείσης προικί] Θαλειάιον. Τινὲς δὲ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀναγκυρίαν ἐπὶ προικός. ἀλλ' ἐκβάλλει ταύτην τὴν γνώμην ἢ διάταξις. [Sch. t. III. 363.]

Καὶ γὰρ εἰ καὶ μὴ κατὰ τῆς ἀποληπτικῆς, ἢν μετὰ τὰ συμβόλαια ποιεῖ ὁ ἀνὴρ, ἀντιτίθεται ἢ ἀναγκυρία, ἀλλ' οὖν εἰ ἐν τῷ συμβολαίῳ ἔγραψεν ὁ ἀνὴρ, ὅτι προσήμας μοι προίκια, εἰ μὲν εἶσω δύο ἐνιαυτῶν λυθῆ ὁ γάμος, ἔχει ἐνιαυτὸν εἰς ἀναγκυρίαν· εἰ δὲ μετὰ δύο ἐνιαυτοῦς, εἶσω δεκαετίας, τρεῖς μῆνας, μετὰ δεκαετίαν οὐ δύναται ταύτην κερῆσθαι. ζῆτει τοῦ κη'. βιβ. τοῦ ια'. τι. κεφ. λα'. ἐνθα φησὶν· Ἀπαιτούμενος ὁ ἀνὴρ τὴν προίκια παρὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς πρώτον μὲν ἔλεγεν, ὅτι οὐδὲ ὑπεδέξατο αὐτήν· ἔπειτα, ὅτι εἰ καὶ ὑπεδέξατο, ἀλλ' ἀπεσίλησεν αὐτῆς τινὰ ἢ γυνή, καὶ ἀντιτίθει ἀντέλλογον^{z)}. [Sch. t. III. 363.]

tempus praestitutum non potest quis exceptionem non numeratae pecuniae proponere, neque ullam defensionem habet, ut cap. 70. dicitur, merito nec iusiurandum datur: ita, ut nec iusiurandum deferre possit is, qui post biennium asseverat, pecuniam sibi non esse numeratam. Quare et caput ultimum tit. 4. Nam si hoc concesserimus, probatio ex inopia probationum iusiurandum erit, quod prohibitum est.

Ad idem. Et merito. Nam ubi probatio non est, neque ex inopia probationum iusiurandum. Neque igitur hoc loco probatio est, ubi lex certum tempus statuit, et intra illud exceptionem non numeratae pecuniae obici iubet, nec vero postea. Et quoniam post illud tempus elapsum haec exceptio proponi non potest, quomodo qui eam non proposuit, vel ad probationem dimittetur, vel ex inopia probationum, iusiurandum praestabit?

Post triginta dies praeterlapsos. Quare necessario tit. 4. cap. ult. quod hunc textum quasi interpretatur.

Thalelaei. De numeratione scilicet: quoniam si se dicat solvisse, aut alio modo indebitum causetur, recte iusiurandum defert.

Nota Antiquum dicentem, etiam adversus cautionem scriptam solutionem non scriptam per iusiurandum probari, quamvis cap. 42. tit. 1. lib. 21. dicat, contra cautionem scriptam non proferri solutionem sine scriptis habitam, nisi quinque testes idonei solutionem non scriptam iureiurando confirmet, et secundum them. 2. cap. 46. in eam rem rogati fuerint, quod cap. 46. tit. 1. lib. 21. est Novella 90.

11) vel ex scripto denunciare] Iam dixi supra in constit. 8. exceptionem contestatione perpetuari.

12) sed si praesens sit] Pone ante magistratum numerationem factam esse, quia postea eum, qui magistratu fungitur, lex mutuam dare pecuniam prohibet.

13) vel in alia civitate] In qua scilicet praesens est. Quare lib. 58. tit. 10. cap. 5. them. 4. et lib. 60. tit. 21. cap. 32.

Magistratum gerit non maiorem, sed minorem. Et lege lib. 60. tit. 21. cap. 32. quo dicitur: Si magistratus vel quasi privatus, vel fiducia magistratus iniuriam fecerit, convenitur iniuriarum: et si quidem ex maioribus est, postea, quam ei successum est: si vero ex minoribus non habentibus imperium merum vel potestatem, etiam quamdiu in magistratu est. Si tamen ex maioribus magistratibus sit, qualis est Praetor, tunc testatur, se non posse propter amplitudinem magistratus. Et lege lib. 58. tit. 10. cap. 5. them. 8. quo dicitur: Si vero ipsi Praetori velit quis opus novum nuntiare, testari debet, non posse se nuntiare: et si nuntiaverit postea opus, quod retro aedificatum erit, destruitur, quasi exinde denuntiatione facta. Quare et lib. 7. tit. 2. cap. 3. them. ult. et cap. 4. et tit. 5. cap. 48.

Nota, in provinciis, cum praesens non est Praeses aut defensor, posse quem loci Episcopum adire. Lege et lib. 50. tit. 15. cap. 2. et lib. 60. tit. 4. cap. 5.

14) in exceptione non numeratae dotis] Thalelaei. Quidam dicunt, exceptionem non numeratae pecuniae in dote locum non habere. Hanc autem sententiam constitutio refellit.

Etenim licet contra apocham, quam maritus fecit post tabulas nuptiales, non opponatur exceptio non numeratae pecuniae, tamen si maritus in ipsis tabulis scripserit, se dotem accepisse, si quidem intra biennium solum sit matrimonium, annum habet ad exceptionem non numeratae pecuniae: si autem post biennium, intra decennium tamen, tribus mensibus. Post decennium ea uti non potest. Quare lib. 28. tit. 11. cap. 31. quo dicitur: Maritus, a quo dos repetebatur ab uxore, primum quidem dicebat, se eam non suscepisse: deinde, licet eam suscepisset, mulierem tamen quaedam ex ea amovisset, et compensationem opponbat.

yy) Fabr. ὄρκος. z) Fabr. in marg. ἐπ' αὐτῷ. za) Fabr. ἀντέλλογος.

Δίδεται καὶ ἐπὶ προικῶν ἢ γόν νομερτάαι πεκούνας παραγραφῆ. ὅμοιον βιβ. ε. tit. ιε'. διατ. γ'. τοῦτο δὲ νόει, ἐὰν μὴ γένηται ἀποληπτικὴ περὶ αὐτῆς, ὡς καταβληθῆ, καθὼς ἔφαμεν ἐν τῇ προλαβοσῇ ιδ'. διατ. [Sch. t. III. 364.]

Ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἀρμόζει ἐπὶ προικὸς ἢ τῆς ἀναργυρίας παραγραφῆ. ὅμοιον βιβ. ε. tit. ιε'. διατ. γ'. πλὴν ἴσκειν, ὅτι τοῦτο ἀναγεί ἢ θ'. νερά. κελεὺει γὰρ, ἐὰν ἐπὶ δύο ἐτῶν^{α)} μόνον ἔμεινεν ὁ γάμος, τότε ἔχει ὁ ἀνὴρ τὴν εἰρημένην παραγραφῆν καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς δύο ἔτεσιν, ἐφ' οἷς ὁ γάμος συνίσταται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλον ἐνιαυτὸν μετὰ λίσιν τοῦ γάμου ἐντὸς τριῶν ἐνιαυτῶν ἀρμόζει ἢ παραγραφῆ, τοῦ γάμου ἐπὶ δύο ἔτη μόνον μείναντος. ἐὰν γὰρ ἐπαθῆ ὁ γάμος περαιτέρω τῶν δύο ἐνιαυτῶν, ἤτοι τῶν δέκα ἐνιαυτῶν, τότε ἔχει ὁ ἀνὴρ ἄλλους τρεῖς μῆνας. εἰ δὲ παρῆλθεν ἢ δεκαεῖμι, τότε οὐκ ἔχει, εἰ μὴ ἐπὶ μόνῃ τῇ δέκα ἔτη, τὴν παραγραφῆν, ἐὰν μείζων εἴη τῶν κέ. ἐνιαυτῶν· εἰ γὰρ ἤτιον ἔστω, ἔχει τὴν παραγραφῆν καὶ ἐπὶ δύο ἔτη πλέον τῶν δέκα ἐτῶν. ταῦτα δὲ νόει, ἐὰν μὴ προέβη ἀποληπτικὴ τῆς προκειμένης προικὸς κατὰ τὴν ιδ'. διατ. τοῦ προκειμένου tit. ἀνάγνωθι περὶ τούτων τὴν νεορῶν τὴν κειμένην ἐν τῷ γ'. tit. τοῦ κθ'. βιβ. καὶ μάθε τα περὶ τῆς ἀναργυρίας τῆς προικὸς ἐντελέστερον. [Sch. t. III. 364.]

οἷ. Ἡ τῆς ἀναργυρίας παραγραφῆ οὐ μόνον τῷ δανεισαμένῳ δίδεται καὶ τοῖς ἐγγνηταῖς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ δανεισταῖς. τί γὰρ, ὅτι γυνὴ ὡς ἀπὸ προικὸς θέλει κινήσαι προνόμιον ἐναντὶ ἐκδικουῦσα κατὰ πάντων τῶν ἄλλων δανειστῶν, κἀκεῖνοι ἀντιτιθεῖσιν αὐτῇ τὴν περὶ τοῦ μὴ ἀριθμηθῆναι τὴν προίκου παραγραφῆν· ἢ πολλάκις βούλονται κατασχεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ χρεώστου, καὶ θέλουσιν ἐκβαλεῖν τοὺς μὴ ἀριθμήσαντας δανειστάς· δύνανται ποιεῖν, οὐδὲν ἐκ τούτου πρόκριμα πάσχοντος τοῦ πρωτοτύπου ἢ τῶν αὐτοῦ ἐγγνητῶν, ἐὰν ἐκεῖνοι πολλάκις τῇ ἀναργυρία χρησάμενοι ἠτηθῶσιν· ἐξουσία γὰρ ἐστὶ τῷ πρωτοτύπῳ ἐπανελθόντι καὶ ἐναγομένῳ εἰσω διείτας, ἢ καὶ μὴ ἐναγομένῳ, πάλιν εἰσω τῆς διείτας ποιῆσαι τὰ περὶ τῆς ἀναργυρίας διηγορευμένα τοῖς νόμοις.

τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ δανεισταῖς] Πᾶς γὰρ, ὧντι διαφέρει τι ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἐξ οὐκ αἰτίας χρεώστου αὐτοῦ, δύναται τὰς δικαιολογίας ἰδιοποιεῖσθαι ἐκεῖνον, καὶ τὰς παραγραφάς, καὶ τὰς δίκας. διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τῷ ε'. κεφ. θεμ. β'. τοῦ α'. tit. τοῦ θ'. βιβ. τοῦ κληρονόμου καταδικασθέντος δύναται οἱ κλητάριοι, ἐπεὶ διαφέρει αὐτοῖς, ἐκκαλεῖσθαι, καὶ τὰς δικαιολογίας αὐτοῦ χρῆσθαι· γὰρ μὴ καὶ συμπαρεῖναι ἐπὶ τῇ πρωτοτύπῳ δίκῃ, ὡς περὶ γίνεται τοῦτο καὶ ἐν βιβ. ε. tit. γ'. κεφ. λ. [Sch. u. III. 364.]

τοὺς μὴ ἀριθμήσαντας] Τυχὸν γὰρ ὑποθήκην ἔλαβεν μεταγενέστερον δανειστῆς μηδὲν ἀριθμήσας, καὶ αὐτὴν κινουσι κατ' αὐτοῦ ὡς προγενέστεροι ὄντες τῷ δῆθεν μεταγενεστέρῳ δανειστῇ ἀντιτιθέντες τὴν ἀναργυρίαν. [Sch. x. III. 364.]

οὐδὲν ἐκ τούτου πρόκριμα πάσχοντος] Σημειώσαι ὠραῖον, ὅτι κἂν οἱ ἐγγνηταὶ καταδικασθῶσι τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφῆν εἰσαγαγόντες, οὐ βλάπτεται ὁ πρωτοτύπος ὑπὲρον προειθέμενος καὶ γυμνάσων αὐτὴν. τὰ γὰρ μεταξὺ ἐτέρων γινόμενα ἔτερον οὐ καταβλάπτουσιν. [Sch. y. III. 364.]

οἷ. ^{αα)} Ἡ τῆς ἀναργυρίας παραγραφῆ χῶρον ἔχει, κἂν ἐνώμοτος ἔστω ἢ ὁμολογία ὄρκον ἔχουσα περὶ τῆς τῶν κεχρεωστημένων ἀποδόσεως.

ἢ τῆς ἀναργυρίας παραγραφῆ] Θαλαλαίου. Τί γὰρ, ὅτι ἐπωμόσαντο καταβάλλειν, ἀπερ' ἐδανείσαντο, καὶ οὐκ ἐγένετο ἢ ἀριθμησις; [Sch. z. III. 364.]

Ζῆτει κεφ. ξγ'. καὶ τὴν ἐκεῖ πρώτην παραγραφῆν, καὶ τὸν ἐν τῷ ξη'. κεφ. Θαλαλαίου. [Sch. z. III. 364.]

Σημειώσαι, ὅτι ἢ τῆς ἀναργυρίας παραγραφῆ χῶρον ἔχει, κἂν ἐνώμοτος ἔστω ἢ ὁμολογία τῆς ἀποδόσεως τῶν μνημο-

Exceptio non numeratae pecuniae etiam in dote datur. Simile lib. 5. tit. 15. constit. 3. Hoc autem accipe, nisi apocha exposita sit, qua maritus cavet, se eam accepisse, ut diximus in praecedente constit. 14.

Intra annum de dote competit non numeratae pecuniae exceptio. Simile lib. 5. tit. 15. constit. 3. Scindum tamen est, hoc sublatum esse Novella 100. Praecipit enim, ut si biennio tantum steterit matrimonium, supradictam exceptionem maritus habeat in ipso biennio, quo matrimonium constitit, et per annum alterum postquam solutum fuerit matrimonium, ut intra triennium exceptio competat, si biennio tantum duraverit matrimonium. Nam si matrimonium ultra biennium duraverit, non tamen amplius decennio, tunc alios tres menses maritus habet. Si vero decennium praeterlapsum sit, tunc ipso decennio duntaxat exceptionem habet, si maior erit annis viginti quinque: nam si minor erit, exceptionem habet per duodecim annos. Haec autem accipe, nisi maritus apocha caverit, se dotem accepisse, secundum constit. 14. tituli propositi. Lege de his Novellam positam tit. 3. lib. 29. et plenius disces ea, quae ad exceptionem non numeratae dotis pertinent.

LXXVII. Exceptio non numeratae pecuniae non solum debitori datur et fideiussoribus eius, sed etiam aliis creditoribus eius¹⁾. Quid enim, si mulier in petenda dote privilegium sibi adversus ceteros omnes creditores vindicet, et illi exceptionem non numeratae dotis ei opponant? Vel plerumque creditores bona debitoris possidere velint, et eos, qui non numerarunt²⁾, expellere? Facere hoc possunt, nullum ex hoc praeiudicium passuro³⁾ principali debitore, vel fideiussoribus eius, si hi, qui exceptionem opposuerint, victi sint: licebit enim principali reverso et convento intra biennium, aut etiam non convento, rursus intra biennium facere, quae de exceptione non numeratae pecuniae legibus statuta sunt.

1) aliis creditoribus eius] Potest enim quilibet, cuius interest in bonis debitoris sui ex quacunque causa, defensionem eius sibi vindicare, et exceptiones, et lites. Ideo enim in cap. 5. them. 2. tit. 1. lib. 9. herede condemnato legatarii appellare possunt, quoniam eorum interest, et defensionibus eius uti: quin etiam et liti principali adesse, ut fit et in lib. 60. tit. 3. cap. 30.

2) eos, qui non numerarunt] Fortasse enim creditor, qui nihil numeravit, posteriorem hypothecam accepit, ipsique adversus eum agunt tanquam creditores anteriores posteriori creditori exceptionem non numeratae pecuniae opposentes.

3) nullum ex hoc praeiudicium passuro] Nota pulchrum, licet fideiussores condemnati fuerint exceptionem non numeratae pecuniae opposentes, nullum praeiudicium fieri principali, si postea exceptionem opposuerit et exercuerit. Quae enim inter alios acta sunt, alios non laedunt.

LXXVIII. Exceptio non numeratae pecuniae¹⁾ locum habet, licet ius iurandum cautio de reddendo debito²⁾ contineat.

1) exceptio non numeratae pecuniae] Θαλαλαίου. Puta, si iuraverint, se soluturos, quae credita acceperunt, nec numeratio facta sit.

Quaere cap. 63. et ibi primam adnotationem, et Θαλαλαεum ad cap. 68.

Nota, locum esse exceptioni non numeratae pecuniae, licet cautio de reddendis his, quae in ea perscripta

a) Lege ἐπὶ δύο ἔτη et postea ἐφ' α'. αα) I. 16. C. IV. 30. iisdem verbis legitur in Syn. p. 246.

νευομένων ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἀπαριθμηθῆναι. πολλοὶ γὰρ δοξάζουσι τὴν ἀναγραφὴν χωρὸν ἔχειν, ὅτε μὴ πρόσκειται ὁμολογίᾳ τῆς ἀπολήψεως, καὶ πλανῶνται. καὶ ἀνάγκωσι τὴν κείμενην παραγραφὴν τοῦ Θαλελαίου ἐν τῷ ξ'. κεφ., ἧς ἡ ἀρχή· Οὐ μόνον ἐπὶ δανείου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ προικός· καὶ τὴν πρώτην παραγραφὴν τοῦ ξγ'. κεφαλαίου. [Sch. z. III. 365.]

περὶ τῆς — ἀποδόσεως] Οὐ μόνον περὶ λήψεως· τότε γὰρ καὶ χωρὸν ἔχει ἡ παραγραφὴ. [Sch. a. III. 365.]

TITΛΟΣ Β΄.

Περὶ τοῦ τοὺς τελευτῶντας ἡγουν τὰ λείψανα αὐτῶν μὴ ἐνυβρίζεσθαι παρὰ τῶν δανειστῶν.

Nov. 60.
cap. 1.

α'. β) Θεσπίζομεν, εἴ τις ἐκείνου περιόντος ἔτι τοῦ νομιζομένου^{ο)} χρεωστῆν αὐτῷ καταλάβοι^{δ)} τὴν οἰκίαν τὴν αὐτοῦ, καὶ ἐνοχλοῖη περιόντα τὸν ἀνθρώπον καὶ τοὺς οἰκίους τοὺς^{ε)} αὐτοῦ, γαμετὴν γαμεν ἢ^{φ)} παῖδας, ἢ οἶκον ὅλως^{ς)}, ἢ καὶ σήμαντρα κατ' οἰκίαν ἔξουσίαν ἐπιτιθέναι τολμῶν^{η)} μὴ προτέρας^{ι)} ψήφου καὶ τάξεως νομίμης^{κ)} μετὰ τὴν τοῦ λεγομένου χρεωστῆν τελευτῆν φυλαχθείσης, τῆς μὲν ἀγωγῆς παντελῶς^{λ)} ἐκπιπέτω^{μ)}, εἴτε δικαίαν ἔχοι^{ν)} ταύτην, εἴτε καὶ μὴ· ὑπόσον δὲ ὀφείλεσθαι λέγει, τοσοῦτον ἔτερον προσπαπεισθῶ, καὶ διδώτω τοῖς τοῦ περιουβρισμένου κληρονόμοις, δήμευσίν τε^{ο)} εἰς τὸ τρίτον τῆς περιουσίας^{π)} ὑφιστάσθω^{α)}, καθὰ καὶ Μάρκος ὁ φιλοσοφώτατος τῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ γέγραφε νόμων^{τ)}, καὶ ἀτιμίᾳ πληττέσθω. ὁ γὰρ τὴν ἀνθρώπου φύσιν οὐκ αἰσχυρθεὶς δίκαιος ἂν εἴη καὶ χρήμασι καὶ δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι ζημιούσθαι. εἰ δὲ^{ς)} καὶ τελευτήσαντός τινος περὶ τὴν ταφήν^{ι)} ἀμάροτοι τι^{ι)} τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τὴν ἐκφορὰν κωλύοι^{ν)}, γέγραπται μὲν ἡδὴ νόμος καὶ τῷ ἡμετέρῳ πατρὶ^{ω)} περὶ τούτων, πλην ἀλλὰ καὶ ἐξ ἡμῶν μειζων ἐπέσθω τοῖς πλημμελήμασι ποινη, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὑποκείσθω, οἷς^{κ)} ὁ παρὼν ὑπάγει νόμος τοὺς ἐν ζωῇ τοιοῦτό τι, ὅποιον ἐφημεν, πλημμελήσαντας^{υ)}· τούτου πρόνοιαν τιθεμένον διαφερόντως μὲν τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχον τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως (ὅ τῆς τῶν τοιούτων ἐπαρορθώσεως μέλει), οὐδὲν δὲ ἥτιον καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ὑπάρχον καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου μαγίστρον τῶν θείων ἡμῶν ὀφφικίων, καὶ τῶν ἀεὶ τούτοις πειθομένων τάξεων. δεῖ γὰρ κοινῶν ὄντων κατὰ τῆς φύσεως τῶν ὑβρισμάτων κοινὴν εἶναι παρὰ τῷ ἀρχοντι καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις κωλύσιν τε καὶ ἐκδίξασιν· τούτων οὐκ ἐπὶ μόνης τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως κρατούντων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν, ὧν ἡμῖν τὴν ἡγεμονίαν τὴν μὲν ἐξ ἀρχῆς ἔδωκεν ὁ θεός, τὴν δὲ προσέθηκεν, ἡδ' ἔτι καὶ δώσει (φησὶ τις τῶν πρὸ ἡμῶν) τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων, εἴτε στρατιω-

sunt, iurata sit. Plerique enim putant, tunc locum esse exceptioni non numeratae pecuniae, cum cautioni de reddendo iusiurandum additum non est, et falluntur. Et lege Thalelaei adnotationem positam in cap. 65. cuius initium est: Non solum in mutuo, sed et in dote: et primam adnotationem capitibus 63.

2) de reddendo debito] Non solum de accepta pecunia: tunc enim etiam locum habet exceptio.

TITULUS II.

Ne defuncti vel reliquiae eorum a creditoribus iniuria afficiantur.

I. Sancimus¹⁾, ut, si quis superstite adhuc illo, quem sibi debere putat, per vim domum eius ingrediatur, eumque vexet superstitem, et domesticos eius, scilicet uxorem, vel liberos, vel omnino familiam, aut etiam signa bonis eius propria auctoritate ausit imponere, nisi post mortem debitoris sententia iudicialis praecesserit, et legitima observatio custodita sit, actione quidem omnimodo cadat, sive iustam habeat, sive non: et alterum tantum eius, quod sibi deberi dicit, praestet heredibus defuncti iniuria affecti²⁾, et insuper tertiae partis bonorum publicationem sustineat, prout et Marcus Imperatorum sapientissimus in suis legibus scripsit, et infamia notetur. Quem enim humana natura rubore non suffudit, is profecto dignus est, ut bonis et existimatione, et omnibus aliis multetur. Sed et si circa sepulcrum defuncti aliquid admittat, et elationem eius prohibeat³⁾, quamvis a parente nostro iam de eo lex scripta sit, tamen hoc delictum gravior legis quoque nostrae coercitio sequatur, et iisdem subiaceat poenis, quas praesens constitutio eis irrogat, qui in superstitem adhuc tale quid, quale diximus, admiserint: huius rei providentiam gerente praecipue quidem gloriosissimo Praefecto huius felicissimae civitatis (cui horum delictorum coercitio curae est), nihilo autem minus et gloriosissimo Praefecto Praetorio, et gloriosissimo sacrorum officiorum magistro, et apparitionibus eorum. Cum enim iniuriae ipsi naturae illatae communes sint, prohibitio earum et coercitio communis apud magistratus esse debet. Et haec non tantum in hac felicissima urbe obtineant, sed etiam per omnes gentes, quarum imperium nobis Deus vel initio dedit, vel addidit, atque etiam dabit (ut ait ante nos quidam), magistratibus provincialibus, tam militaribus quam civilibus, huius quoque rei curam gerentibus. Imminebit enim huius urbis magistratibus eorumque apparitoribus quinquaginta librarum auri poena, si qui haec neglexerint: provincialibus

δ) Cap. 1. Nov. 60. pro parte exhibet Syn. p. 75. sq. et Harm. III. 5. §. 67. ε) Syn. τοῦ νομιζ. ζει. δ) Syn. καταλάβη. ε) τοὺς omittit Harm. φ) Syn. Harm. καὶ bis pro ἢ. g) Harm. ὅλον. η) Fabr. τολμῶων. Harm. τολμῶν. In edit. Reitz. not. 108. emendatur τολμῶη, quod habet Syn. ex qua hoc in textum recepi. ι) Syn. Harm. πρότερον. Quod praefendum. κ) Harm. νομίμης. ι) Syn. Harm. πάντως. μ) Syn. Harm. ἐκπιπέτω ponunt post εἴτε καὶ μὴ. ν) Harm. ἔχει. ο) Syn. δέ. π) Harm. οἷσας. q) Hactenus Harm. Syn. in marg. addit σημείωσαι δήμευσιν εἰς τὸ τρίτον. ρ) Syn. ἐπὶ τῶν — νόμον. Leucl. in marg. veram lectionem restituit. σ) Harm. rursus haec habet inde a verbis εἰ δὲ καὶ. Syn. in marg. addit: περὶ τοῦ μὴ ἐνυβρίζεσθαι τὰ λείψανα τῶν τελευτῶντων χρεωστῶν. τ) Lege ταφήν cum Syn. et Harm. Fabr. γραφήν. υ) Syn. Harm. ις. v) Harm. post κωλύοι addit τοῖς αὐτοῖς ὑποκείσθω, et his verbis finit id, quod ex cap. 1. Nov. 60. habet. Syn. κωλύει. w) Syn. ad verba τῷ ἡμετέρῳ πατρὶ in marg. habet: τῷ Ἰουστίνῳ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουστιανοῦ. x) Syn. ὧς. Leucl. in marg. οἷς. y) Hactenus Syn. p. 76.

τικῶν εἴτε πολιτικῶν, τούτου πρόνοιαν τιθεμένων. ἐπεσθαι²⁾ γὰρ τοῖς μὲν ἐνταῦθα ἄρχουσι καὶ ταῖς τούτων τάξεσιν ἀνὰ πενταετίας χρυσίου νομισμάτος²²⁾ ποιῆν, εἴ τις ἐραθνήσασιν τούτων· ταῖς δὲ ἐπιχωρίοις, ἀνὰ πέντε, εἴ γε μὴδὲ αὐταὶ πρὸς τοῦτο ὁρμῶεν, προσαγγελίας τινὸς ἢ ἐνταῦθα ἢ κατὰ χώραν γενομένης.

[Θεσπίζομεν] Θεοδώρου. Μὴ στρεμματιζέτω δανείστης τὸν χρεώστην αὐτοῦ τελευτῶντα, μὴδὲ τοὺς παῖδας, μὴδὲ τὴν γαμετὴν αὐτοῦ· μὴτε σφραγιζέτω τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περιφυλακτιζέτω μὴ κολίειν αὐτὸν ταφῆναι, μὴτε ὑβρίζειν τὸ λείψανον αὐτοῦ. ποιῶν γὰρ τι τῶν εἰρημένων ἐκπίπτει τῆς ἰδίας ἀγωγῆς, καὶ ἀπαιτεῖται ἄλλο τοσοῦτον, ὅσον χρεωστέται, καὶ δημεύεται εἰς τὸ τρίτον τῆς αὐτοῦ περιουσίας, καὶ ἀτιμοῦται. ταῦτα δὲ εἰ μὴ φυλάξουσιν οἱ ἄρχοντες, ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινῶν πόλει προστιμῶνται ἅμα ταῖς αὐτῶν τάξεσιν ἀνὰ ν'.^{a)} λιτ. χρυσίου· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ζημιούνται ἅμα ταῖς τάξεσιν αὐτῶν ἀνὰ ν'.^{b)} λίτρα χρυσίου. ἀνάγνωθι τὸ τέλος τῆς ριέ. νεαρῆς καὶ τὴν ριδ'. ὁμοίως νεαρῶν. [Sch. a. III. 368. sq.]

Ζήτει βιβ. ζ'. tit. κγ'. κεφ. γ'. θεμ. δ'. καὶ βιβ. ζ'. tit. η'. κεφ. β'. θεμ. τελευτ. καὶ βιβ. νθ'. tit. α'. κεφ. λη'. λέγον· Προνοοῦσιν οἱ ἄρχοντες, μὴ κρατεῖσθαι τὰ σώματα ἢ τὰ ὄσῳ τῶν τελευτῶντων, ἢ σκύλλεσθαι, ἢ καλύεσθαι παριέναι διὰ δημοσίας ὁδοῦ, ἢ θάπτεσθαι. καὶ βιβ. ζ'. tit. κγ'. κεφ. γ'. θεμ. ε'. λέγον, ὅτι οὐ δεῖ τὰ λείψανα τῶν τελευτῶντων ψηλαφῶσθαι ἢ σκύλλεσθαι. τὰ δὲ προσκαίρως μετατεθέντα^{c)} μεταφέρειν ἔξεστι. οὐ δεῖ δὲ καλύεσθαι διὰ τῆς ἐνορίας αὐτὰ τῶν πολεμίων^{d)} μεταφέρεσθαι. [Sch. a. III. 369.]

Ἐκ τοῦ προομίου τῆς νεαρῆς. Πρῶγμα παράνομον ἐγγνώσθη ἡμῖν ἔναγχος. ὀφείλεσθαι γὰρ τις λέγων παρὰ τινος, εἴπει τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῷ θανάτῳ^{e)} ἔγνω τυγχάνοντα^{f)}, στρατιώτας ἀθροίσεις καὶ οἰκείας καὶ ἑτέρας ὡς πλείστους, εἴπεισιν αὐτῷ τελευτῶντι. ὁ δὲ δυσχεραίνων τε καὶ βῶν διετέλεσεν, ἕως αὐτὸν ὑπὸ τῆς βίας ἀθροῦμενον ἀφῆκεν ἢ ψυχῇ. ὁ δὲ καὶ σημαντὰ ἐπιθεῖς^{g)} τοῖς πράγμασι καὶ οἰκείαν ἐξουσίαν, παρόντος οὐδεὸς τῶν ἐν ἀρχῇ τεταγμένων, ἢ τινος ὅλων νομίμου καὶ πολιτικῆς τάξεως φυλακτομένης, καὶ οὐδ' οὕτως ἀνήκεν^{h)} ἀλλὰ καὶ εἰς νεκρὸν ὑβρίζων^{h)}, οὐκ ὀκνεῖ, πρῶταⁱ⁾ μὲν ἐπιστάμενος μὴ γίνεσθαι τὴν ταφὴν, εἴτα ἐπειδὴ μόλις ἐνέδωκεν οἰκοθεν κατενεχθῆναι τὸν νεκρὸν, ἴσθησι^{k)} δημοσίᾳ τὴν ἐκφορῶν, τῆς κλύβης ἐπιλαβόμενος, καὶ οὐκ ἀνήκειν εἰλεγειν, εἰ μὴ τὸ χρεὸς κομισαίτο· ἕως καὶ ἀντιφωνήτην ἔλαβε καὶ οὕτως τὸν ἤδη τεθνήσκοντα παραδοθῆναι τῇ γῆ συνεχώρησεν. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ὑποθέσεως, καθ' ἣν ταῦτα ἡμᾶρτηται, τὰ προσήκοντα διετυπώθη· χρεῖα δὲ ἠγνούμεθα καὶ γενικῶς νόμῳ ταῦτα ἐπανορθωθῆναι^{l)}, οὐ συγχωροῦντες αὐτὰ καὶ αὐθις πλημμεληθῆναι, μένοντα μέχρι παντός ἀνομοθέτητα, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ κῆται. [Sch. a. III. 369.]

τοῖς τοῦ περιυβρισμένου κληρονόμοις] Ζήτει βιβ. ζ'. tit. κ'. κεφ. α'. θεμ. δ'. λέγον· Καὶ λείψανον ὑβριζομένου ὁ κληρονομὸς ἔχει τὴν περὶ ὑβρέως ἀγωγὴν. καὶ θεμ. ε'. λέγον· Ἐὰν τῇ ταφῇ ἢ τῷ λείψανῳ ὑβρις γένηται, εἰ μὲν μετὰ τὴν ὑπερσειλευσιν τῆς κληρονομίας, τῷ κληρονομῷ γίνεται ἢ ὑβρις· εἰ δὲ πρὸ τῆς ὑπερσειλευσσεως, τῇ κληρονομίᾳ, καὶ δὲ αὐτῆς τῷ κληρονομῷ προσποιεῖται. Ζήτει καὶ βιβ. ιη'. tit. α'. κεφ. ε'. θεμ. β'. λέγον· Ἐἰ δὲ καὶ νεκροθάπτης, δοῦλος νεκροθάπτον, νεκρὸν ἀποδύσει, ἐνάγεται ὁ δεσπότης τῇ κατὰ τοῦ προσεστώτος ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν καὶ τῇ περὶ ὑβρέως. [Sch. b. III. 369. sq.]

καὶ τὴν ἐκφορῶν καὶ ὄσῳ.] Ζήτει βιβ. νθ'. tit. α'. κεφ. λη'. ὁ φησὶν· Προνοοῦσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ τὰ ἐξῆς. σημειώσαι, ὅτι ὁ ἐπιτοχὸς ὀφείλει φροντίζειν τοῦ θάπτεσθαι ἀκωλύτως τὰ λείψανα καὶ τοῦ τὴν ἀταξίαν ἀναστῆλαιν. [Sch. c. III. 370.]

autem quinque, nisi et ipsi his coercendis institerint, cum denuntiatio aliqua vel hic, vel in provincia facta fuerit.

1) sancimus] Theodori. Creditor ne debitorem suum morientem vexet, nec liberos, neque uxorem eius: nec signa aedibus eius imponat, sed caveat quoque, ne sepelire eum impediat, nec reliquias eius iniuria afficiat. Nam si quid horum fecerit, sua actione cadit et alterum tantum praestat, quantum ei debetur, et tertia pars bonorum eius publicatur, et infamis fit. Haec autem si non observaverint magistratus, in urbe quidem Constantinopolitana cum suis apparitoribus multantur quinquaginta libris auri: in provinciis autem cum apparitoribus suis multantur libris quinquaginta. Lege finem Novellae 115. et similiter Novellam 134.

Quaere lib. 60. tit. 23. cap. 3. them. 4. et lib. 7. tit. 8. cap. 2. them. ult. et lib. 59. tit. 1. cap. 38. quo dicitur: Praesidibus curae est, ne corpora aut ossa mortuorum detineantur, aut vexentur, neve prohibeantur, quominus via publica transferantur aut sepeliantur. Et lib. 60. tit. 23. cap. 3. them. 5. quo dicitur: Non oportet cadavera defunctorum contractare aut vexare. Quae autem ad tempus sunt deposita, transferre licet. Non oportet autem prohiberi, per territoria civitatum transferri.

Ex prooemio Novellae. Res iniqua nobis nuper innotuit. Nam cum sibi deberi ab alio quidam diceret, eumque animam agere intelligeret, coactis militibus et servis aliisque compluribus, vi ipsum adortus est moribundum. Isque id indigne ferre et clamare non antea destitit, quam eum violentia compulsus anima relinquere. At ille signa auctoritate sua bonis imposuit, nullo magistratu praesente, neque ullo etiam legitimo aut civili ordine servato. Sed neque ita recessit: quin etiam defunctum iniuria afficere non dubitavit, primum quidem insistens, ne sepultura fieret, tum postquam cadaver domo efferri aegre concessit, apprehenso lecto funebri elationem publice impediit, nec se prius remisurum dixit, quam debitum ei solutum esset. Et tandem, cum pecuniae constitutae reum accepisset, vix passus est, defunctum terrae tradi. In causa quidem, per quam haec admissa sunt, quae conveniunt, statuta sunt: generali autem lege haec emendari oportere putamus, non concedentes, ut eadem rursus committantur, si lege indefinita maneant, et quae sequuntur, ut in Basilico.

2) heredibus defuncti iniuria affecti] Quaere lib. 60. tit. 21. cap. 1. them. 4. quo dicitur: Et cadavere iniuria affecto heres iniuriarum actionem habet. Et them. 6. quo dicitur: Si funeri vel cadaveri fiat iniuria, si quidem post aditam hereditatem, heredi fit iniuria: sin ante aditam hereditatem, hereditati, et per eam actio heredi acquiritur. Quaere et lib. 18. tit. 1. cap. 5. them. 2. quo dicitur: Sed et si libitinarius, servus libitinarii, mortuum spoliaverit, dominus iniustoria convenitur, et furti in duplum, et iniuriarum.

3) et elationem eius prohibeat] Quaere lib. 59. tit. 1. cap. 38. quo dicitur: Curant Praesides, et quae sequuntur. Nota, Praefectum urbi curare debere, ut defunctorum cadavera sine impedimento sepeliantur, et insolentia cohibeatur.

2) Lege ἐπέσθαι. 22) Lege ἀνὰ πεντήκοντα λιτρῶν χρυσίου cum Hal. a) Fabr. in marg. notat: Sic Hal. Scrim. X. b) Fabr. in marg. notat, apud Haloandrum legi ε'. c) Fabr. in marg. emendat ἀποτεθέντα. d) Fabr. in marg. emendat πόλεων pro πολεμίων. e) Fabr. in marg. notat, alios legere ἐπιθάνατον. f) Fabr. in marg. notat, alios legere καθεστάναι. g) Fabr. in marg. notat, alios legere ἐπετίθει. h) Fabr. in marg. notat, alios legere ὑβρίζειν. i) Alii πρῶτον, ut Fabr. notat in marg. k) Alii ἴσθη, ut Fabr. notat in marg. l) Fabr. in marg. notat, alios legere ἐπανορθώσαι.

Nov. 115. β. ^m) Ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευ-
 σαρ. 5. §. 1. τήσαντος, ἢ τοὺς γονεῖς, ἢ τοὺς παῖδας, ἢ γαμετήν,
 ἢ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς καὶ προσγεγεῖς ^u) ἢ ἐγγνητὰς
 μηδενὶ παντελῶς θεσπίζομεν ἐξεῖναι ^o) πρὸ τῆς τῶν
 ἐννέα ἡμερῶν προθεσμίας, ἐν αἷς πενθεῖν δοκοῦσιν,
 αἰτιάσθαι ἢ καθ' οἰονδήποτε ^p) τρόπον παρενοχλεῖν,
 ἢ τινα ὑπόμνησιν αὐτοῖς ἐπιφέρειν, ἢ ἐν δικαστηρίῳ
 αὐτοὺς καλεῖν, εἴτε ὀνόματι χρέους παρὰ τοῦ τελευ-
 τήσαντος καταγομένου, εἴτε ἄλλης οἰαροῦν αἰτίας χά-
 ρων εἰς τὰ μανημονεύετα ^q) ἰδικῶς ὁρώσης πρόσωπα.
 εἰ δὲ ἐντὸς τῶν θ'. ἡμερῶν τολμήσει ^r) τις τινὰ τῶν
 εἰρημένων κρατῆσαι πρόσωπον, ἢ μεθοδεῦσαι, ἢ τινα
 ὁμολογίαν, ἢ ὑπόσχεσιν ^s), ἢ ἐγγύην παρ' αὐτοῦ κο-
 μίσασθαι, ταῦτα πάντα ἀνόσχηρα εἶναι θεσπίζομεν.
 μετὰ δὲ τὴν τῶν θ'. ἡμερῶν παραδρομήν, εἰ τις κατὰ
 τῶν τοιοῦτων πρόσωπων τινὸς ἔχειν νομίσειεν ἀγω-
 γάς, ταύτας κατὰ τοὺς ^t) νόμους ^u) ἐγγυμαζέτω· μη-
 δενὸς δηλαδὴ τοῖς ἐνάγουσι προκομίματος ἐκ ταύτης
 τῆς προθεσμίας περὶ χρονίαν παραγραφὴν, ἢ ἐν ἄλλῃ
 οἰαδήποτε νομίμῳ ^v) δικαιολογίᾳ παντελῶς γινομένου.

ἄλλὰ μηδὲ] Τὸ προοίμιον τῆς νεαρᾶς. Μεμνημέθα
 πρὸς τοῦτους νόμον παρ' ἡμῶν φοιτήσαι, δι' οὗ παρεκελευ-
 σάμεθα, μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι τὰ τῶν τελευτώντων σώματα
 χρέους ὀνόματι κρατεῖν, ἢ ἐμπόδισμα τῇ τούτων ποιῆσθαι
 ταφῇ. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐργασμέν τινὰς τελευτήσαντι τινι
 τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ταφῆς ἀνακύνοντες τὸν παῖδα ^w) κρατῆσαι
 ὀνόματι τοῦ χρέους· καὶ διὰ τοῦτο ἄσεβες καὶ φιλόνητροπον
 εἶναι συνείδομεν, τὴν τοιαύτην ἀμάρτηα τῷ παρόντι εὐσε-
 βεστάτῳ νόμῳ κολῶσαι. Θεσπίζομεν τοίνυν, καὶ τὰ ἐξῆς ὡς
 ἐν τῷ Βασιλικῷ. [Sch. d. III. 370.]

Θαλελαίου. Οὔτε τὸ σῶμα τοῦ τελευτήσαντος, οὔτε εἰς
 τῶν πενθόντων, οὔτε ἐγγνητῆς αὐτῶν πρὸ τῶν θ'. ἡμερῶν
 τοῦ πένθους ἐνάγεται, οὐδὲ ἐνοχλεῖται, ἀλλὰ καὶ ἐὰν εἰς τῶν
 εἰρημένων ἀνωμαζόμενος τι ποιῆσῃ, ἐκ περιστάσεως οὐ προ-
 κριματίζεται· οὐδὲ γὰρ τὸ πραττόμενον ἔσονται. πλὴν ἴσμεν,
 ὅτι οὐδὲ τῷ ἄκρωτι ποιοῦσιν αἱ θ'. ἡμέραι τοῦ πένθους πρό-
 κριμα κατ' οἰονδήποτε τρόπον. μνήμησο τῆς ξ'. νεαρᾶς.
 ἀνάγνωθι καὶ τὴν ρλδ'. [Sch. d. III. 370.]

τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευτήσαντος] Ἰσθι
 ἔσωθεν, ὅτι οἱ τοῦ τελευτήσαντος κληρονόμοι, εἴτε ἐξ ἀδιαθέ-
 του καλοῦνται, εἴτε ἀπὸ διαθήκης, οὐ μόνον ἐντὸς τῶν θ'.
 ἔχουσιν ἀνα . . . πύσαν καὶ ἀνενοχλησίαν, ἀλλὰ καὶ ὕχρι τοῦ
 παρελθεῖν τὸ τρίμηρον τὸ ἐπὶ τῇ ποιήσει τῆς ἀπογραφῆς δο-
 θεῖν, ἢ τὸν ἐνιαυτὸν. ἀνάγνωθι περὶ τούτου τὸ ριζ'. κεφ.
 τοῦ ιδ'. τιτ. τοῦ λβ'. βιβ. περὶ τὰ μέσα. [Sch. e. III. 370.]

ἢ τοὺς γονεῖς, ἢ τοὺς παῖδας] Ἀνάγνωθι βιβ. ζ'.
 τιτ. ε'. κεφ. λς'. λέγον· Ἐσθ' ὅτι ἡ διάγνωσις εὐλόγως ὑπερ-
 τίθεται· οἷον ἐὰν τὰ δικαιώματα τῆς δίαις ἔχει τις ἀπὸν
 διὰ πράγματος δημοσίου, ἢ ὁ δικαζόμενος υἱὸν ἢ πατέρα ἢ
 ἄνδρα ἀπεβάλλετο, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων. καὶ τιτ. αὐτοῦ ἡ.
 κεφ. β'. θεμ. τελευτ. λέγον οὕτω· Οὔτε τὸν θάπτοντα ἴδιον,
 ἢ τὰ συνήθη ποιοῦντα τοῦ τελευτήσαντος, οὔτε ἀκολουθοῦντα
 λείψανα. ἀνάγνωθι καὶ τὴν εἰς αὐτὸ τοῦ Ἀνωνύμου παρα-
 γραφῆν. ταῦτα γούν τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἀπρηθίθησεν ἢ
 προκειμένη νεαρά, οὐκ ὀχλοῦνται ἐντὸς τῶν ἡμερῶν τοῦ
 πένθους, οὔτε ἐξ αἰτίας τινὸς τοῦ τελευτήσαντος πρόσωπου
 καταφερομένης, οὔτε ἐξ οἰκείου χρέους καὶ ἐνοχῆς. [Sch. f.
 III. 370. sq.]

ἢ τινα ὑπόμνησιν] Ὅρα κἀνταῦθα τὴν ὑπόμνησιν
 τὴν ψιλὴν . . . δηλοῦσαν, ἀλλ' οὐ τὸν λίβελλον. ἀνάγνωθι
 γὰρ βιβ. ε'. τιτ. ἡ. κεφ. κθ'. καὶ τὴν ἐκεῖ παραγραφὴν περὶ
 τῆς ὑπομνήσεως. [Sch. g. III. 371.]

εἰ δὲ ἐντὸς τῶν θ'. ἡμερῶν] Περὶ τῶν ἐντὸς τῆς

H. Praeterea sancimus ¹), ut nemini prorsus liceat
 heredes defuncti ²), vel parentes, vel liberos ³), vel
 uxorem, vel reliquos cognatos et affines, vel fideius-
 sores ante novem dies, quibus lugere videntur, mole-
 stare, vel aliquam admonitionem ⁴) eis inferre, vel
 in iudicium eos vocare, sive nomine debiti a de-
 functo contracti, sive alterius cuiuscunque causae ra-
 tione ad supradictas personas specialiter pertinentis.
 Sin autem intra novem dies ⁵) quendam ex praedictis
 personis detinere, vel convenire ausus quis fuerit,
 vel cautionem, vel promissionem ⁶), vel fideiussionem
 ab eo accipere, haec omnia irrita esse sancimus.
 Praeterlapsis autem novem diebus, si quis adversus
 eiusmodi personas aliquas habere putaverit actiones,
 eas secundum leges exerceat: nullo scilicet praeiudi-
 cio actoribus ex hoc intervallo circa temporalem prae-
 scriptionem, vel aliam quamcunque ⁷) allegationem
 legitimam penitus generando.

1) praeterea sancimus] Prooemium Novellae.
 Praeterea memoria repetimus, legem a nobis exiisse,
 per quam iussimus, nulli prorsus licere, debiti nomine
 corpora defunctorum detinere, aut eorum sepulturae
 impedimento esse. Sed in praesentia cognovimus, non-
 nullos patrem cuiusdam, cum e funere filii sui rediret,
 debiti nomine detinuisse: ideoque pium et humanum
 esse perspeximus, huiusmodi crudelitatem hac piissima
 lege coercere. Sancimus igitur, et quae sequuntur, ut
 in Basilico.

Thalelaei. Nec corpus defuncti, nec quisquam eo-
 rum, qui lugent, nec fideiussor eorum ante novem dies
 luctus convenitur, aut inquietatur: sed et si quis eorum
 compulsus aliquid fecerit, ex rei eventu praeiudicium
 non patitur: neque enim quod actum est, valet. Scien-
 dum tamen est, novem dies luctus neque actori quali-
 cunque ratione praeiudicium facere. Memineris Novel-
 lae 60. Lege et Novellam 134.

2) heredes defuncti] Scias extrinsecus, here-
 des defuncti, sive ex testamento vocentur, sive ab inte-
 stato, non solum intra novem dies nec conveniri, neque
 inquietari debere, sed neque antequam tres menses
 exierint, qui conficiendo inventario dantur, vel annus.
 Lege de eo cap. 117. tit. 14. libri 35. circa medium.

3) vel parentes, vel liberos] Lege lib. 7.
 tit. 5. cap. 36. quo dicitur: Interdum ex iusta causa
 cognitio differtur: verbi causa si litis instrumenta habet,
 qui reipublicae causa abest, vel litigator filium
 aut parentem aut virum amisit, et in similibus. Et
 libri eiusdem tit. 8. cap. 2. them. ult. quo dicitur: Ne-
 que funus ducentem familiare, iustave mortuo facien-
 tem, neque eum, qui cadaver prosequitur. Lege et ibi
 Anonymi adnotationem. Personae igitur, quas Novella
 proposita enumerat, intra dies luctus neque ob causam
 aliquam ex persona defuncti proficiscentem, neque ob
 proprium debitum et obligationem conveniuntur.

4) vel aliquam admonitionem] Ecce, admo-
 nitionem nudam etiam hoc loco . . . ., non libellum.
 Lege enim lib. 7. tit. 8. cap. 29. et ibi adnotationem
 de admonitione.

5) sin autem intra novem dies] De agentis-

m) Haec pars Novellae 115. exhibetur et in Syn. p. 76. et apud Harm. V. 12. §. 1. qui incipit: θεσπίζομεν μηδενὸς παντελῶς ἐξεῖναι, ἢ τοὺς κληρονόμους κ. τ. λ. Syn. in marg. haec addit: ἔσωθεν γὰρ τῶν ἐννάτων κινῶν κατὰ τοῦ τελευτήσαντος χρεώστου, καὶ ἐνοχλῶν τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ, ἐπίπτει τοῦ χρέους· οὐδὲ οἱ ἐγγνηταὶ ἐνάγονται παρὰ τῶν δανεισίων πρὸ τῶν ἐννάτων. Differunt, quae habet Blastares Syntagm. Alphab. lit. A. cap. 7. in Beveregii Synod. T. II. P. II. p. 98. n) Harm. ἢ συγγενεῖς, ἢ ἄλλους αὐτοῦ προσγεγεῖς. o) Syn. ἐξεῖναι θεσπίζομεν. p) Harm. οἰονδήποτε. q) Fabr. μνημονεύετα. r) Harm. ut in textu. s) Syn. post ὑπόσχεσιν ponit παρ' αὐτοῦ, et post ἐγγύην omittit. t) τοὺς deest apud Harm. u) Syn. κατὰ τὸν νόμον. v) νομίμῳ omittit Harm. w) Lege τελευτήσαντος τινος, τὸν πατέρα ἐκ τῆς ταφῆς τοῦ παιδὸς ἀνακύνοντα et pro ἄσεβες lege εὐσεβές.